

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

Filozofická fakulta

Katedra bohemistiky

Bakalářská práce

**Analýza mluvních projevů moderátorů
Českého rozhlasu Brno a Olomouc**

Veronika Minářová

Česká filologie se zaměřením na editorskou práci ve sdělovacích
prostředcích

Vedoucí práce: **PhDr. Petr Pořízka, Ph.D.**

Olomouc 2015

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně a také že jsem uvedla veškerou literaturu a ostatní zdroje, které jsem v textu použila.

V Olomouci dne 16. 4. 2015

Veronika Minářová

Poděkování

Děkuji PhDr. Petru Pořízkovi, Ph.D., za cenné rady a za ochotu při vedení mé bakalářské práce. Také děkuji za poskytnutí počítačového programu potřebného k praktické části práce.

Úvod.....	5
I. Teoretická část.....	7
1. Rozhlasové médium.....	7
1.1 Charakteristika rozhlasového média.....	7
1.2 Mluvený projev.....	7
1.2.1 Jazyk čteného mluveného projevu.....	8
1.2.2 Základní hodnoty mluvené zprávy.....	8
2. Český rozhlas jako veřejnoprávní médium.....	9
2.1 Zaměření a program ČRo Brno.....	9
2.2 Zaměření a program ČRo Olomouc.....	10
3. Zásady ortoepické normy.....	10
3.1 Ortoepie.....	11
3.2 Ortofonie.....	11
3.3 Nejčastější chyby ve výslovnosti.....	12
3.3.1 Samohlásky.....	12
3.3.1.1 Tendence k otevřenosti samohlásek.....	12
3.3.1.2 Tendence k zavřenosti samohlásek.....	13
3.3.1.3 Prohřešky v kvantitě samohlásek.....	13
3.3.2 Souhlásky.....	13
3.3.3 Ráz.....	14
4. Suprasegmentální rovina.....	14
4.1 Slovní přízvuk.....	15
4.1.1 Vedlejší přízvuk.....	15
4.2 Větný přízvuk.....	15
4.3 Intonace.....	16
4.3.1 Kadence.....	16
4.4 Pauza.....	17
4.5 Tempo řeči.....	17
5. Jevy ovlivňující projev mluvčího.....	18
5.1 Jazykové rysy mluvčího z Brněnska.....	18
5.1.1 Hláskosloví.....	19
5.1.1.1 Vokalismus.....	19
5.1.1.2 Konsonantismus.....	20
5.2 Jazykové rysy mluvčího z Olomoucka.....	20
5.2.1 Hláskosloví.....	20
II. Praktická část.....	21
1. Zaměření praktické části.....	21
1.1 Materiál.....	21
1.2 Popis analýzy.....	22
2. Analýza.....	23
2.1 Mluvčí zpráv ČRo Brno.....	23
2.2 Mluvčí zpráv ČRo Olomouc.....	31
2.3 Moderátoři spontánního projevu ČRo Brno.....	38

2.3.1	Dobré ráno, Moravo!	38
2.3.2	Apetýt.....	42
2.4	Moderátoři spontánního projevu ČRo Olomouc.....	46
2.4.1	Dobré ráno s Českým rozhlasem Olomouc.....	46
2.4.2	Dobré odpoledne s Českým rozhlasem.....	51
3.	Porovnání všech mluvčích.....	54
3.1	Rozdíly mezi moderátory zpravodajství.....	54
3.2	Rozdíly mezi spontánně mluvícími moderátory.....	60
4.	Shrnutí.....	65
	Závěr.....	67
	Literatura.....	69

Úvod

Pro svou bakalářskou práci jsme si vybrali téma Analýza mluvních projevů moderátorů Českého rozhlasu Brno a Olomouc. Jelikož sledujeme zpravodajství v televizi i v rozhlasu, zajímaly nás rozdíly vyskytující se u moderátorů zpráv a ostatních pořadů ve veřejnoprávním rozhlase dvou moravských stanic. Všímáme si i případných odchylek od ortoepické normy. Dále nás zaujaly možné nářeční vlivy zasahující do mluveného projevu moderátorů ze zmíněných oblastí.

Jelikož jde o nekomerční stanice, je povinností moderátorů mluvit tak, jak udává správná výslovnostní norma. Český rozhlas je jedním ze tří veřejnoprávních medií, které by měly sdělovat občanům objektivní informace. Porovnávat budeme jak zpravodajská sdělení, tedy zprávy čtené, tak pořady, které nejsou předem připravené. To znamená, že daný hlasatel mluví spontánně.

Předpokládáme, že čtené zprávy se budou ve velké míře slučovat se souborem pravidel výslovnostní normy, a tak budou rozdíly v mluvních projevech moderátorů méně patrné. Na druhé straně si myslíme, že u méně připravených pořadů budou odlišnosti jak v suprasegmentální, tak segmentální rovině ve větší míře znatelné.

Bakalářská práce je rozdělená do dvou částí, a to na teoretickou a praktickou. V prvním oddíle připomínáme rozhlasovou žurnalistiku, dále zásady výslovnostní normy a také vlivy na mluvní projevy moderátorů z Brněnska a Olomoucka. V poslední kapitole teoretické části se věnujeme samotnému Českému rozhlasu a také rozdílným programům ve dvou moravských stanicích. V praktické části vycházíme z nasbíraných materiálů vlastních nahraných částí pořadu, které se v archivu nenacházejí. K analýze využíváme softwarový program Sound Forge, díky němuž sestříháme získané nahrávky, abychom se vyhnuli soudobým fenoménům, jako je například reklamní spot, nebo ostatním mluvcím, které do své analýzy nezahrnujeme.

Pozornost zaměřujeme na případné výkyvy od správné výslovnostní normy v důsledku vlivů dialektických prvků v mluvě každého z moderátorů. Také se věnujeme segmentální a suprasegmentální rovině projevu, tedy kvantitě a kvalitě vokálů, asimilaci konsonantů, přízvuku a intonaci v projevu moderátorů. Při výběru moderátorů jsme vzali v úvahu oblasti jejich působnosti. Podle uvedených životopisů jsme zaměřili pozornost především na hlasatele pohybující se pouze v Jihomoravském nebo Olomouckém kraji, aby jejich vlastní idiolekt byl ovlivněn, pokud možno, pouze těmito

lokalitami. Nemůžeme ovšem zaručit celoživotní pobyt hlasatelů v daných oblastech, ale pokusili jsme se o výběr mluvčích, kteří strávili život v daných oblastech co nejdéle.

Své poznatky řádně okomentujeme v poznámkách týkajících se jednotlivých nahrávek a vše popíšeme v závěrečném shrnutí. Výsledky uvedeme v komentářích a poznámkách.

1. Rozhlasové médium

1.1 Charakteristika rozhlasového média

Rozhlasové médium má svá specifika, hlavním z nich je akusticko-audiální podmíněnost. Zvuk z rozhlasu je přijímán sluchovým kanálem, z tohoto důvodu je nutné zvolit výrazové prostředky, které nejsou podmíněny vizuálními jevy. Lidské sluchové ústrojí může zaznamenat prostřednictvím rozhlasového média pouze lidskou řeč, hudbu, další zvuky a šumy. Největší významovou složku tvoří samozřejmě mluvené slovo a hudba. Hudební části rozhlasového vysílání však ve většině případů dominuje jako estetické dokreslení relace.¹

Druhým specifikem dominantním pro rozhlasovou žurnalistiku je maximální aktuálnost, která dává oproti psanému slovu v tisku nepopíratelnou výhodu rozhlasovému a televiznímu médiu. Včasnost aktuálního dění je díky jednoduchosti přenosu informací v rozhlasovém prostředí největší předností tohoto média. Nejenže je periodicita zpravodajského servisu častější, ale také má zprostředkovatel zprávařské relace možnost pozměnit danou zprávu v průběhu dne podle dosavadních nejnovějších informací. Další výhodou je také možnost nepřetržitého vysílání během celého dne a také dostupnost rozhlasových vln prostřednictvím všudypřítomných rádií.²

1.2 Mluvený projev

V rozhlase je na prvním místě v oblasti významové a obsahové části vysílání mluvený projev. Jelikož je lidská řeč vnímána lépe vizuálním vjemem, hlasatelé v rádiích musí mluvit pomalejším tempem s důkladnější artikulací, aby posluchač mohl zachytit co největší množství informací. Sluchová komunikace prostřednictvím rozhlasu je náročnější na intelekt lidského organismu. Výhodou sluchového zachycení vjemu z rozhlasu je větší představivost při dané obsahové stránce projevu. Informaci podanou pouze mluveným projevem si každý člověk představuje rozličnějším způsobem, než je tomu při sledování projevů v televizi. Z tohoto zjištění vyplývá, že moderátoři rozhlasových stanic daleko více využívají svých řečových schopností nežli moderátoři

¹ Perkner S., Slovák L., 1986, s. 27.

² Tamtéž, 1986, s. 30.

v televizi, kteří si mohou dopomoci gestikulací a mimikou, jež při rozhlasových relacích nejsou možné.³

Je třeba vzít v úvahu styl žurnalistického projevu a také míru připravenosti daného mluvené výpovědi. Pro charakter rozhlasové žurnalistiky je příznačný styl publicistický, jenž můžeme rozdělit na styl zpravodajský a persuativní (přesvědčovací). V okrajových částech projevu je možné zaslechnout i styl odborný nebo hovorový. Jazyk a jazykové prostředky musí být přizpůsobeny skutečnosti, že dané výpovědi mohou být realizovány pouze poslechovým vjemem, jak jsme již zmínili výše. Je potřeba myslet také na to, že posluchač se nemůže vrátit k dříve zmíněnému úseku promluvy jako v psaném projevu v tisku. Proto je na místě využít větší míru obsahové nadbytečnosti neboli redundanci, což se týká zvláště projevů s menší připraveností. Příjemce se musí orientovat pouze v čase.⁴

1.2.1 Jazyk čteného mluveného projevu

Hlasatelská práce je podmíněna vysokou mírou připravenosti. Většinou se jedná o zpravodajské relace, které moderátor čte. Čtené zprávy jsou nejobjektivnější složkou celého rozhlasového vysílání, a vymezují se tak proti rozhovorům, komentářům a dalším žánrům objevujícím se v programové skladbě celodenní relace. Forma projevu je tedy oprostěna od emocionálně působících podnětů.⁵

1.2.2 Základní hodnoty mluvené zprávy

Mluvená zpráva v rozhlase či v televizi je podmíněna tzv. měkkým začátkem. Především tímto rozdílem se text liší od zprávy psané v novinovém tisku, kde platí tzv. obrácená pyramida. V novinové zprávě redaktor uvádí nejdůležitější informace na začátek, kdežto v mluvené zprávě, která je vnímána sluchem, se jádro událostí přesouvá ke středu výpovědi.

Základními hodnotami jsou v první řadě žádoucí stručnost, důsledná modelovost a věcnost, čímž se rozumí opak obraznosti. Dále by se výpověď měla skládat z kratších vět a také by měla obsahovat co nejméně synonym. Když se zaměříme na stylistickou stránku zprávy, neměla by postrádat objektivní pořádek slov a blízkost větných členů.

³ Perkner, S., Slovák, L.: Teorie a praxe rozhlasové žurnalistiky. Brno: Novinář, 1986, s. 28.

⁴ Tamtéž, 1986, s. 61.

⁵ Tamtéž, 1986, s. 63.

Samozřejmě je nutnost spisovné slovní zásoby a tvarosloví. Redaktoři by se měli vyvarovat i pasivním slovním tvarům.

Důležitým pravidlem pro skladbu zprávy je jednoduchý a srozumitelný úvod, jelikož se posluchač nemůže vrátit, jako u tiskové zprávy, k předchozí výpovědi. Také musí redaktor brát v úvahu, že zprávu neuslyší posluchač celou. Z tohoto důvodu mají parafráze přednost před přímou mluvou.⁶

2 Český rozhlas jako veřejnoprávní médium

Český rozhlas (dále jen ČRo) jako veřejnoprávní médium, které je financováno z koncesionářských poplatků, poskytuje relevantní informace široké české veřejnosti. Úkolem veřejnoprávního sdělovacího prostředku je také pěstování povědomí národní vzájemnosti obyvatel.⁷

Přesto se v dnešní době často ozývají názory (jak z laické, tak i z odborné obce) kritické a tvrdí „(...) že prioritou většiny našich médií není sloužit veřejnosti, ale vytvářet zisk a že pozice médií veřejné služby je proto labilní.“⁸ Přestože úroveň řečových vzorů po roce 1990 podle některých odborníků klesá, v posledních letech zaznamenáváme snahu o zlepšení kvality mluveného projevu u moderátorů ČRo. Některé stanice se opět více zabývají úrovní mluveného výkonu svých členů. Žádají odbornou veřejnost o posouzení ukázek svých pořadů, na jejichž základě odborníci vyhodnocují kvalitu, ale i nedostatky jazyka dle spisovné výslovnostní normy.⁹

Obsah programu veřejnoprávního sdělovacího prostředku by se měl vyznačovat nejvyšší možnou vyvážeností. Cíleně by měl směřovat i na sociální, náboženské, etnické a sexuální menšiny.

2.2 Zaměření a program Českého rozhlasu Brno

Český rozhlas Brno podává posluchačům informace z Jihomoravského a Zlínského kraje. Podle svých informací se považuje za nejstarší (přestože vznikla po pražské pobočce, tzn. 1. září 1924), největší a především nejposlouchanější regionální stanici ČRo. Zároveň se podílí na celoplošném vysílání Radiožurnálu a dalších odnoží. Brněnský rozhlas vysílá nonstop každý den a přináší i umělecké a regionální pořady.

⁶ Bartošek, J., 2008, s. 12.

⁷ Tamtéž, 2008, s. 7.

⁸ Tamtéž, 2008, s. 6.

⁹ Palková, Z., 2008, s. 21.

Zaměřuje se na dospělé posluchače, především je určený lidem nad třicet let, což dokazují nejen obsahovou náplní pořadů, ale i výběrem hudby.

Každý den začíná stanice svou relací v 5 hodin ráno pořadem *Dobré ráno, Moravo!* a pokračuje hudebními, gastronomickými i regionálně laděnými pořady. V ranních hodinách jsou zprávy každou půlhodinu a od 9. hodiny brněnská stanice vysílá zpravodajství každou hodinu. Do programu je zařazená i relace pro romskou menšinu, kterou rozhlas vysílá dvakrát týdně.¹⁰

2.3 Zaměření a program Českého rozhlasu Olomouc

Olomoucký kraj má také svoji pobočku, a to ČRo Olomouc. Stejně jako brněnská stanice vysílá olomoucký rozhlas čtyřicet hodin denně. Samostatné vysílání ve studiu začalo 15. 10. 1956.

Ranní vysílání začíná pořadem *Dobré ráno s Českým rozhlasem Olomouc*, což je obměna *Dobré ráno, Moravo!* V podstatě celý všední den provází *Dobré ráno, Dobré poledne* a *Dobré odpoledne* vždy s přídatkem *s ČRo Olomouc*. Také na olomoucké stanici můžeme dvakrát týdně slyšet čtvrt hodinový pořad určený romským obyvatelům. Můžeme si všimnout škály rozmanitosti pořadů, která je velmi pestrá. Program obsahuje jak hudební a divadelní relace, tak také oblíbené gastronomické pořady. Samozřejmě olomoucký rozhlas nezapomíná ani na regionální hanácké relace. Zprávy jako u ostatních poboček ČRo jsou vysílány každou hodinu kromě ranních hodin, kdy je zpravodajská relace vysílána vždy po půl hodinách až do 9 hodin.¹¹

3 Zásady ortoepické normy

Správná zvuková realizace mluvy musí být podmíněna klidnou a neafektovanou výslovností. Ortoepická norma předpokládá správné tvoření hlásek a hláskových spojení a také přesnou artikulaci hlásek. Nesprávná nebo méně pečlivá výslovnost způsobuje nepochopení výpovědi nebo zanikání některých hlásek či slabik.¹²

Je jasné, že výslovnost na celém českém území není stejná. Základem pro spisovný český jazyk se stala oblast původního středočeského, chcete-li pražského, nářečí a správná výslovnost se vyvinula ve vzdělaných pražských vrstvách, ovšem bez využití pražského dialektu.¹³

¹⁰ Dostupné z: <http://www.rozhlas.cz/brno/ostanici/>

¹¹ Dostupné z: <http://www.rozhlas.cz/olomouc/ostanici/>

¹² Hála, B., 1967, s. 9.

¹³ Hála, B., 1967, s. 10.

Soudobé řečové vzory nejsou jednotné, máme na mysli dodržování kodifikačních pravidel. Obtížnost definovatelnosti a bezproblémové užívání uznávané spisovné češtiny v mluveném projevu je náročné především z hlediska dnešní rozkolísané jazykové situace. Neopomíjený fakt týkající se charakteru mnohdy jen pouhého doporučení kodifikačních pravidel způsobuje zmíněnou nesourodost výslovnostních vzorů moderátorů.¹⁴

3.1 Ortoepie

„Ortoepie neboli spisovná výslovnost je soubor norem, které vymezují spisovný standard zvukové podoby jazyka.“ Součástí ortoepie je ortofonie, dále modulační faktory souvislé řeči a správné užití hlásek v řečovém řetězu.

Ortoepická kodifikace češtiny má za úkol vytvořit standard pro realizaci mluveného projevu na podkladu hovorové češtiny. Správná výslovnostní norma češtiny byla vyvinuta za účelem veřejných nebo poloveřejných projevů v denním životě, ať profesionála – myšleno ve sdělovacích prostředcích – nebo laika.¹⁵

V různých situacích při každodenních aktivitách, ať už více vědomě, či méně, přijímáme jazyk představitelů vzorů správné mluvy. Většinou se jedná o mluvčí z televizního, tedy vizuálně-akustického, nebo rozhlasového, tedy akustického, přijímače. Moderátoři nebo reportéři se proto musí řídit pravidly výslovnostní normy. Berou tak na sebe odpovědnost za výchovu populace v kultuře mluvené řeči.¹⁶

3.2 Ortofonie

Z celku ortoepie vyčleňujeme ortofonii. Ta představuje vědu, která popisuje správnou výslovnost jednotlivých hlásek, a to jak samohlásek, tak souhlásek.¹⁷

Samotné tvoření hlásek (artikulace) je důležité pro srozumitelný a dobře vnímatelný mluvený projev. Také správná artikulace slabik tvoří významnou část celého řečového aktu. Deformace hlásek či slabik narušuje celkové vyznění mluveného projevu a zabraňuje pěstování kultury řeči.¹⁸

¹⁴ Bartošek, J., 2008, s. 10–11.

¹⁵ Palková, Z., 1994, s. 320–321.

¹⁶ Strahl, V., 1993, s. 56.

¹⁷ Palková, Z., 1994, s. 320.

¹⁸ Hála, B., 1967, s. 13.

3.3 Nejčastější chyby ve výslovnosti

V této kapitole se budeme věnovat nejfrekventovanějším prohřeškům ve výslovnosti. Největší důraz je kladen na správnou artikulaci samohlásek.

3.3.1 Samohlásky

V současné češtině máme pět základních typů samohlásek: *a, e, i, o, u*. Vokály jsou rozděleny do několika skupin. Rozlišujeme vokály podle kvantity [*a, á*], [*e, é*] atd., jež má za následek rozpoznání významu (rada-ráda). Dále rozeznáváme kvalitu vokálů, u kterých nacházíme největší chyby z hlediska výslovnostní normy.¹⁹

Samohlásky lze měřit v Hz, a to při formantové analýze, kde je možné změřit hodnoty formantů jednotlivých hlásek. Palková shrnula rozmezí prvních a druhých formantů u českých krátkých i dlouhých vokálů. Souhrn je tedy následující:²⁰

Hlásk	F1	F2
i, í	300–500 Hz	2000–2800 Hz
e, é	480–700 Hz	1560–2100 Hz
a, á	700–1100 Hz	1100–1500 Hz
o, ó	500–700 Hz	850–1200 Hz
u, ú	300–500 Hz	600–1000 Hz

3.3.1.1 Tendence k otevřenosti samohlásek

Vokály jsou podmíněny pohybem i spoluprací jazyka a rtů. Největší chybou v dnešních mluvených projevech je deformace světlých předních vokálů. To znamená, že *i* se blíží k *e* a na druhé straně *e* se přibližuje k *a*. Zmíněný typ špatné výslovnosti se odborně nazývá otevřenost *e* a *i*. Podle Strahla je hlavní příčinou této ledabylé mluvy „líný jazyk“.²¹

¹⁹ Palková, Z., 1994, s. 323.

²⁰ Tamtéž, 1994, s. 174.

²¹ Strahl, V., 1993, s. 47.

Tento jev je však příznačný i pro pražský dialekt. Další přibližování, i když v menší míře, nastává u samohlásek *u* směřující k *o*. Na druhé straně *o* se blíží k hlásce *a*. Nejčastěji se prohřešky objevují u samohlásek *i*, *u*, *e* a postihují spíše krátké hlásky na konci slov (např. z Prahy – z Prahe).²²

3.3.1.2 Tendence k zavřenosti vokálů

Zavřeností se myslí posun od samohlásky, jež má nižší postavení jazyka k samohlásce s postavením jazyka vyšším. Zavřenější neboli užší vokály jsou *[e]* blíží se k *[i]* a *[o]* směřující k *[u]*. Úzké *[e]* je vyšší než jeho neutrální typ a naopak úzké *[o]* je nižší oproti neutrálnímu *[o]*.²³

Například na území Klatovska a Chodska (tzn. jihozápadní nářečí) se *[á]* přibližuje k přednímu *[é]*. Přesto v některých oblastech Moravy můžeme pozorovat u obyvatel užší formu samohlásek *[e-é]*, *[o]* a *[i-i]*.²⁴

3.3.1.3 Prohřešky v kvantitě samohlásek

Nejčastější chybou týkající se kvantity samohlásek je v mluvených projevech objevuje zkracování dlouhých samohlásek. Daná odchylka se nejvíce vyskytuje u samohlásek *[í]* a *[ú]*. Podle Josefa Chlumského je výslovnost zmíněných samohlásek náročnější kvůli značné námaze svalstva jazyka, což vede k vychýlení od výslovnostní normy. Potřeba vedoucí ke zkracování samohlásek postihuje zejména mluvčí z oblasti lašských a valašských nářečí.²⁵

Obecně platí, že moderátor by se měl vyvarovat krácení dlouhých samohlásek a naopak nedloužit krátké samohlásky.²⁶

3.3.2 Souhlásky

Vytvořením souhlásky stavíme překážku do cesty výdechovému proudu. Souhlásky jsou tvořeny v dutinách nad hrtanem a rozlišujeme je podle míry uzavřítelnosti dané překážky.²⁷

Za nejčastější prohřešek v oblasti souhlásek můžeme pokládat „tvrdnutí“ českého středního *[l]*. Jelikož se tvrdé *[l]* vyskytuje i v angličtině, je na místě

²² Palková, Z., 1994, s. 324.

²³ Hála, B., 1967, s. 16.

²⁴ Hürková, J., 1995, s. 19.

²⁵ Tamtéž, 1995, s. 20.

²⁶ Strahl, V., 1993, s. 57.

²⁷ Hürková, J., 1995, s. 20.

se domnívat, že zmíněná výslovnostní chyba pochází z anglikanizující řeči vyskytující se v českém jazyku v posledních dvou desetiletích. Toto tvrzení je podloženo výskytem tvrdého [t] převážně u mluvčích tzv. mladších dospělých. Dále se tvrdé [t] vyskytuje i v některých moravsko-slezských nářečích. Důsledkem zmíněného jevu dochází k chybné artikulaci.²⁸

Za druhou nejfrekventovanější odchylku od výslovnostní normy je považována artikulace tzv. ostrých sykavek, to jsou [c] [s] [z]. V mikrofону by se neměla ozývat přílišná ostrost nebo naopak tlumená sykavost (blíží se šišláni). Pokud se jedná o tzv. šlapání si na jazyk, neměl by moderátor s touto vadou řečnit ve veřejných sdělovacích prostředcích. Jedná se totiž už o individuální vadu, se kterou si musí poradit školený logoped.²⁹

3.3.2 Ráz

Tzv. ráz se vyskytuje na začátku samohlásky, pokud stojí daná hláska na začátku slova nebo má před sebou jinou samohlásku, která je na hranici slovního švu. Kromě těchto případů se ráz vyskytuje spíše fakultativně. Ráz je slyšitelný a projevuje se pevnějším stažením hlasivek v hrdle a následným prudkým otevřením.³⁰

V české výslovnostní normě se používání rázu doporučuje, tudíž by moderátoři měli ráz patřičně používat. V běžném jazyce se s rázem příliš nesetkáváme. Ráz v profesionálních projevech zabraňuje splynutí slov v textu, proto je nutné jeho užívání dodržovat. Za závazné pravidlo je považováno používání rázu po neslabičných předložkách (k, v, s, z). Vynechání rázu uživatelé češtiny hodnotí jako nespisovnou podobu projevu. Jinak je používání rázu doporučováno po neslabičné slabice [toʔ ?on], dále při dvou shodných či odlišných vokálech ať už uprostřed slova, či na hranici slov. Samozřejmě se ráz neužívá při diftongu (auto, soud atd.).³¹

4 Suprasegmentální rovina

Popis suprasegmentálních zvukových vlastností jazyka je méně jednotný. Vyplyvá to z individuálních schopností a charakteristik hlasu každého z nás. Základními vlastnostmi zvuku je výška, dynamika, trvání i barva daného slyšitelného projevu. Pro popis zvukové stránky projevu je charakteristický především kontrast. To

²⁸ Strahl, V., 1993, s. 50.

²⁹ Tamtéž, 1993, s. 52.

³⁰ Palková, Z., 1994, s. 327.

³¹ Hůrková, J., 1995, s. 25.

znamená například zvýšení nebo naopak zeslabení zvuku. Kontrast je tedy důležitější než určité měření síly zvuku. Součástí suprasegmentální roviny je i technika tvoření řeči, čímž je myšlená rytmička, dýchání, výška nebo síla hlasu.³²

4.1 Slovní přízvuk

Slovní přízvuk je tvořen základní rytmickou osnovou v každém jazyce. Čeština má přízvuk vždy na první slabice nebo slovním spojením, tudíž jej nazýváme přízvukem stálým. V češtině nám přízvuk určuje tzv. hraniční signál. Jednoslabičná slova většinou přízvuk neobsahují a přiklánějí se k přízvuku slova předchozího. Taková předložková spojení nám po stránce zvukové tvoří jedno slovo.³³

V posledních letech se stále častěji objevuje malá připravenost textu u mluvčích nebo chybná technika dýchání. Další chybu můžeme vyzorovat při špatné orientaci v textu. V současné době se chyb dopouštějí i profesionální mluvčí, kteří nepřikládají přízvuk na začátek „zvukového slova“. To znamená, že moderátoři přízvukují až samotné slovo a předložku váží ke slovu předchozímu. Tento prohřešek mívá za následek špatnou srozumitelnost a nesmyslnost celkového vyznění textu. Například: **Bylyna** posledním místě. = Byli **na** posledním místě.³⁴

4.1.1 Vedlejší přízvuk

Vedlejší přízvuk se týká slov s více než dvěma slabikami. Napomáhá tak řečníkovi dlouhá nebo obtížně vyslovitelná slova rozdělit na menší celky, které jsou jednodušší pro jasnou srozumitelnost slova. Dané slovo poté získá rytmus na každé druhé nebo třetí slabice. Je však nutné rozeznat slovo složené ze dvou pojmů nebo dvě samostatně stojící slova jako například jiho'americký nebo Sloupsko-šošůvské jeskyně.³⁵

4.2 Větný přízvuk

Nejčastějším provedení větného přízvuku je zdůraznění podstatného slova ve větě. Důraz na určité slovo v promluvě udává celkový význam věty. Stejně jako u slovního přízvuku je dominantní kontrast, kdy odlišujeme méně nebo více znatelné zdůraznění slova. Odlišnosti ve výškách jsou více patrnější u větného přízvuku než u slovního.³⁶

³² Palková, Z., 1994, s. 148.

³³ Hůrková, J., 1995, s. 38.

³⁴ Palková, Z., 2008-2009, s. 23.

³⁵ Strahl, V., 1993, s. 71.

³⁶ Palková, Z., 1994, s. 298.

V češtině u neutrální výpovědi dáváme větný přízvuk většinou na konec věty nebo větného úseku. Větný přízvuk také dává signál pro návaznost věty předchozí nebo předpoví větu následující. Hlavní funkcí větného přízvuku je ale sémiotika. V případě přemístění větného přízvuku dochází k různým významům. Například: Děti byly **ve škole**. (nebyly doma) x **Děti** byly ve škole. (škola nebyla prázdná)³⁷

4.3 Intonace

Intonací rozumíme změnu výšky hlasu v mluveném projevu. Změna může probíhat směrem nahoru nebo dolů, málokdy udržíme výšku hlasu ve stejné tónině. Podle intonace můžeme rozpoznat emocionální rozpoložení mluvčího nebo v prostě sdělovacím stylu můžeme rozeznat věcný obsah promluvy, obojí se však vzájemně propojuje. Intonace pomáhá i při aktuálním členění výpovědi, například při tendenci stoupavé kadence (viz 3.3.1) nám mluvčí předpovídá, že bude ve své výpovědi pokračovat. Cílem intonace je upozornění na blížící se konec výpovědi nebo na ohrazení daného úseku.³⁸

Je známo, že moderátor mluvící spatra zpravidla nechybuje v intonaci, protože ji vědomě užívá tam, kde ji potřebuje. Problém nastává u textů čtených nebo naučených nazpaměť. Tady musí moderátor vynaložit značné úsilí, aby byl schopen stoupnout nebo klesnout hlasem tam, kde výpověď končí nebo naopak začíná. V tomto ohledu můžeme sledovat chybné tvoření melodických struktur u profesionálů z rozhlasového či televizního vysílání stále častěji. Prohřešky se vyskytují zejména u doplňovacích otázek typu *Proč tam šel?*, *Kdy zase přijde?* atd. Hlasatelé se mylně domnívají, že doplňovací otázky má provázet intonace stoupavá, jako je tomu u otázek zjišťovacích, na které odpovídáme ano/ne. Doplňovací otázky by měli moderátoři pronést s neutrální intonací klesavou. V opačném případě vzniká intonace typická pro případ, kdy se ptáme na otázku otázkou (*Kdy přišel?* = ty se ptáš, kdy přišel?).³⁹

4.3.1 Kadence

Intonační kadence je nejmenší abstraktní melodické schéma. Průběh intonace je v podstatě řetězec kadencí. Ty mohou být stoupavé, klesavé a rovné.⁴⁰

³⁷ Hůrková, J., 1995, s. 42.

³⁸ Tamtéž, 1995, s. 43.

³⁹ Palková, Z., 2008-2009, s. 24.

⁴⁰ Palková, Z., 1994, s. 161.

Rozlišujeme dva druhy kadencí, a to kadence větných úseků koncových a nekoncových. U kadencí větných úseků koncových můžeme rozlišit, zda jde o oznamovací, tázací nebo práci větu, a naopak u nekončících vět kadence naznačují, že projev bude ještě pokračovat. U českých oznamovacích vět pozorujeme kadenci klesavou a u tázacích vět zjišťovacích tendenci ke kadenci stoupavé.⁴¹

Odchytky od normativní podoby kadencí se projevují hlavně u zjišťovacích otázek, ve kterých mluvčí nesprávně pronese přízvuk na nejvyšším tónu otázky a na dalších slabikách intonace klesá. V tomto případě chybná kadence způsobí dojem neukončenosti věty. Dalším častým prohřeškem je stoupavá kadence u vět oznamovacích, což mnohdy zapříčiňuje nesprávné prodloužení poslední samohlásky. Například *kvečerú*.⁴²

4.4 Pauza

Pauza je v mluveném jevu prvek velmi jednoduchý, ale jeho význam je pro odstupňování závažnosti promluvového úseku velmi podstatný. Jeho důležitost se také vztahuje na proces struktury výpovědi do přehledných částí. Pauzou nám mluvčí sděluje významnost dané věty nebo slova. Krátké přerušení výpovědi posluchače upozorní na podstatnost předchozího sdělení. Čím je místo důležitější, tím je pauza delší.⁴³

4.5 Tempo řeči

Každý z nás má své individuální tempo řeči. Jaroslav Bartošek (1974) se zabýval mluvním tempem moderátorů rozhlasových a televizních stanic. Do své studie zahrhl jak spontánně mluvený, tak čtený projev. Také Palková porovnávala tempo řeči u profesionálních mluvčích. Bartoška ve své studii uvedl maximální tempo (6,67 slabik za sekundu) a také minimální (3,33 slabik za sekundu). Palková uvádí průměr svých zjištění a ten činí 4,87 slabik za sekundu. Nutno ovšem podotknout, že Palková do měření zahrнула i neprofesionální mluvčí.⁴⁴

Bartošek ve svém článku⁴⁵ tvrdí, že mluvní tempo moderátorů a reportérů se neustále zvyšuje. Průměrné tempo v češtině činí cca 300 slabik za sekundu, zatímco u čtených textů moderátoři dosahují průměru 340 slabik za minutu. V extrémních případech dosahuje čtený projev rychlosti až 450 slabik za minutu.

⁴¹ Hůrková, J., 1995, s. 45.

⁴² Tamtéž, 1995, s. 46.

⁴³ Strahl, V., 1993, s. 73.

⁴⁴ Palková, Z., 1994, s. 317.

⁴⁵ Bartošek, J., 2002. Dostupné z: http://nase-rec.ujc.cas.cz/archiv.php?art=7673#_ftnref6 [15.2.2015].

V publikaci z roku 2003 uvádí Bartošek maximální tempo 500 slabik za minutu (8,3 slabik za sekundu) a minimální tempo 180 slabik za minutu (3 slabiky za sekundu). S přihlédnutím k toleranci udává průměr středního tempa 280 slabik za minutu (4,6 slabik za sekundu).⁴⁶

5 Jevy ovlivňující projev mluvčího

Každý z nás vyrůstal na místě, kde na něj působily různé jazykové vlivy. Prvotním stykem s mluvním prostředím, jež ovlivnilo formu naší vlastní mluvy, byla především rodina, ve které vyrůstáme. Ve druhé fázi se idiolekt přizpůsobil mluvě ostatních lidí v okolí, ať už to byli kamarádi, nebo učitelé ve škole. Všechno ale bylo podmíněno místem, ve kterém žijeme. Jednotlivé oblasti mají svá specifika, která neodmyslitelně patří k utváření naší vlastní mluvy.

U profesionálních mluvčích by běžná mluva měla zasahovat do veřejného projevu co nejméně. Není ovšem vyloučeno, že určité rysy se do ortoepicky správného výstupu nedostanou. Proto se v následujících podkapitolách budu věnovat jazyku užívanému v Jihomoravském a Olomouckém kraji. Pozornost zejména zaměříme na jevy, které by mohly ovlivnit projev moderátorů ČRo.

5.1 Jazykové rysy mluvčího z Brněnska

Podle Havránka a jeho *Nářečí českých* (1934) je brněnská mluva zařazena do středomoravských nářečí. Havránek rozděluje daná nářečí do několika podskupin, z nichž Brno řadí do podskupiny západní neboli letovicko-meziříčské. Brněnská mluva obsahuje samozřejmě rysy charakteristické pro všechna středomoravská nářečí. I Jaromír Bělíč řadí mluvu druhého největšího města České republiky do středomoravských nářečí.⁴⁷

V 60. letech se do Brna přistěhovalo každoročně 6 až 7 tisíc obyvatel, a to převážně z Jihomoravského kraje. Na brněnskou mluvu mají vliv i lidé přicházející do Brna za prací. Samozřejmě významným jevem ovlivňujícím charakteristiku řeči byli i studenti dojíždějící hlavně z oblasti Moravy. Především v Brně, i když tato situace platila v podstatě pro celý kraj, bylo zvláštní složení obyvatel po stránce národnostní. Vnitřní centrum Brna, ale i přilehlé obce byly původem německé. Příčinou velkého

⁴⁶ Bartošek, J., 2003, s. 149-151.

⁴⁷ Krčmová, M., 1981, s. 35.

počtu německého obyvatelstva byla absence hor z jižní strany země. Ovšem po 2. světové válce Němců v Brně a Jihomoravském kraji rapidně ubylo.⁴⁸

Dodnes tedy můžeme pozorovat výrazný vliv německého lexika na brněnskou mluvu. Je ale otázkou, zda užívání daných německých slov je záležitostí pouze brněnskou, spíše se jedná o celorepublikový fenomén. Faktem je, že v plném znění už tato symbióza češtiny s němčinou v Brně v podstatě neexistuje. Pozůstatky soužití tohoto germánského a slovanského jazyka v dané oblasti jsou nejvýraznější právě v rovině fonetické.⁴⁹

5.1.1 Vokalismus

V běžné brněnské mluvě jsou zachovány typy fonémů jako ve spisovném jazyce. Odlišností je fonetická realizace převážně vokálů. V řeči dnešních Brňanů se více projevují diftongy *ou* a *ej*. V nejstarší vrstvě se zmíněné diftongy neobjevovaly.⁵⁰

Vliv němčiny na specifický způsob brněnské artikulace můžeme vidět zejména u dlouhých samohlásek. Například u nejstarší vrstvy obyvatelstva je patrné posunutí dlouhé samohlásky *á* směrem dozadu, tím pádem je realizace *á* hlubší než ve spisovném jazyce. Na druhé straně u lidí produktivního věku a mladší vrstvy tento posun nepozorujeme.⁵¹

U rodilých mluvčích z Brna je napjatá výslovnost fonému *e*. Mluvíci jej zúžují, což znamená, že vokál *e* se blíží k vysokému vokálu *i*. Tento jev je patrný i u profesionálních mluvčích v rozhlase či v televizi. Naopak dlouhou formu dané samohlásky brněnští obyvatelé i obyvatelé z širšího okolí artikulují bez změny šířky výslovnosti, a shodují se tak se spisovnou češtinou.⁵²

Poněkud napjatou výslovnost má vokál *i*, *í*. Někdy dokonce Brňan vyslovuje dané fonémy jako *e*, *é*. Tento jev se ale neprojevuje tak výrazně jako u vyslovení fonémů e-ových. Větší problém nastává u kvantity dlouhého *í*, jež dvě třetiny Brňanů vyslovují krátce, a to zejména u deklinace typu *stavení* a adjektivních tvarů. V běžné mluvě obyvatelů Jihomoravského kraje se často objevuje tzv. moravská krátkost. Obdobný problém nastává i u vokálu *ú*, které se ve většině realizací také zkracuje.⁵³

⁴⁸ Tamtéž, 1981, s. 22.

⁴⁹ Krčmová, M., 1981, s. 24.

⁵⁰ Tamtéž, 1981, s. 43.

⁵¹ Tamtéž, 1981, s. 44.

⁵² Tamtéž, 1981, s. 45.

⁵³ Tamtéž, 1981, s. 45, 56.

5.1.2 Konsonantismus

U Brňanů se objevuje palatálnější realizace hlásky *l*, která je slyšitelná jen při velmi dobrém poslechu. Obyvatelé Brna a jeho okolí vyslovují skupinu konsonantů *sh* jako [zh], což je typické pro celou oblast střední Moravy. Tato artikulace se rovná výslovnosti dané skupiny konsonantů [sch] a obě varianty jsou rovnocenné ve výslovnostní normě. Dále Brňané ponechávají v běžně mluveném jazyku znělost při realizaci předložky *se*, např. *ze ségrou*.⁵⁴

5.2 Jazykové rysy mluvího z Olomoucka

Území Olomoucka je zařazeno ke středomoravským, původně hanáckým nářečím, v nichž se řadí k centrální podskupině. Olomouc je současně s Brnem kulturním starobylým centrem celé Moravy. V oblasti Hané se vyskytují četné izoglosy nářečních jevů, tudíž se tyto vlivy promítají i do tavní mluvy Olomoučanů. Nejvýraznějším rysem běžně mluveného středomoravského jazyka je neprovedení přehlásky nad *u*, *ú* na konci slov po měkkých souhláskách (typ *na našu kočku*) a také přehlásky *a* v *e* (typ *našu slepicu*). Dále je to *l*-ové přičestí ve slovesech a krátká realizace vokálů v určitých typech slov (*blato*, *psat* atd.). Typickými rysy jsou i tvary slovesa *být* jako *já su*, *ty seš* a také rozlišování životnosti v plurálu u adjektiv a zájmen.⁵⁵

5.2.1 Hláskosloví

V centrální podskupině je typické používání tvrdého *ne* ve slovech *negdo*, *neco* atd. Další charakteristikou pro danou oblast je znělost párových konsonantů před vokály a jedinečnými konsonanty na hranicích slov [*učid_a*], [*vubež nemá vliř*]. V rychlejším tempu řeči obyvatelé Olomoucka nepoužívají ráz.

Dále se vyskytuje úžení *é* v *í* v koncovkách slov [*historickího*] a také v základu slov [*uvíst*]. Také se projevuje kvantitativní kolísání vokálů před *l*-ovým přičestím [*brál*], ale i [*dostal*].⁵⁶

⁵⁴ Krčmová, M., 1981, s. 73.

⁵⁵ Fic, K., 1997, s. 22.

⁵⁶ Tamtéž, 1997, s. 28.

II. Praktická část

1. Zaměření praktické části

Úkolem této bakalářské práce bylo získat nahrávky moderátorů dvou moravských stanic Českého rozhlasu Brno a Olomouc, podrobit je fonetické analýze a posoudit, zda jejich projevy odpovídají zásadám ortoepické normy. Fonetickou analýzou jsme zkoumali mluvní projevy osmi moderátorů, z nichž čtyři jsou moderátoři zpravodajství a čtyři provázejí ranním, dopoledním nebo odpoledním vysíláním ČRo. Rovněž jsme vybrali hlasatele vyrovnaným počtem z brněnské a olomoucké stanice.

Zkoumali jsme především odchylky od výslovnostní normy. Svou pozornost jsme zaměřili na tendenci k otevřeným a zavřeným vokálům a také kvantitu vokálů. Poté jsme se věnovali správnému tvoření jednotlivých konsonantů i jejich seskupením. Také jsme chtěli zjistit, zda je ve veřejnoprávním rozhlasu možné rozpoznat vlivy nářečních odchylek do jednotlivých projevů moderátorů, ačkoliv očekáváme neutrální projev.

V rámci suprasegmentální roviny jsme zaměřili pozornost na jevy sloužící k segmentaci mluveného projevu. Danými jevy jsou přízvuk, intonace, kadence, pauza a také tempo řeči moderátorů.

Fonetickou analýzou jsme se snažili získat obraz mluvy hlasatelů ve veřejnoprávním rozhlase, a také zda zastupují řečové vzory. Pokud se vyskytly chyby ve výslovnosti, snažili jsme se zjistit, jestli jsou dané chyby pouze ojedinělé nebo se vyskytují systémově. Dále jsme posuzovali kvalitu mluveného projevu mezi moderátory zpráv a moderátorů nečteného mluveného projevu. Hlavním cílem bylo zjistit, jaké prohřešky ve výslovnosti se nejčastěji mezi vzory správné mluvy objevují a zda na ně mají vliv nářeční jevy vycházející z běžné mluvy každého moderátora.

1.1 Materiál

Jak jsme již zmínili v úvodu, materiálem pro analýzu byly nahrávky, v nichž byly zaznamenány části pořadů. Byly nahrány pomocí softwarového programu Sound Forge 10.0. K dalšímu postupu, tzn. stříhání a vymazání bezúčelových znělek, jsme také využili program Sound Forge 10.0. Nahrávky pocházejí z února a března roku 2015.

Každý moderátor zpravodajství má prostor ve třech zpravodajských relacích, kde čte samotné zprávy jak z domova, tak ze světa, dále novinky týkající se sportu, počasí a situace na českých silnicích. Každý blok zpravodajství má dohromady cca 4 minuty. Po sestříhání tří získaných nahrávek a vyloučení hlasů ostatních redaktorů či

respondentů nebo vynechání znělek je výsledným materiálem pouze mluvený projev jednotlivých moderátorů zpráv, což v celkovém čase vyšlo na cca 8 minut.

Protože čtení zpráv je preciznější nežli ve spontánních projevech, využili jsme pro výzkum i formantovou analýzu. Zmíněná analýza byla prováděna ve formantovém programu Praat, jenž nám pomohl získat hodnoty pro měření umístění vokálů. Průměrné hodnoty byly zapsány do programu Microsoft Excel 2010, z něhož jsme následně získali jednotlivé grafy pro krátké a dlouhé vokály.

V případě improvizovaných pořadů jsme postupovali stejným způsobem jako u zpravodajství a navíc jsem opět vynechala veškeré hudební složky. Zaznamenali jsme hlasové záznamy moderátorů pořadů *Dobré ráno*, *Moravo!*, *Apetýt*, *Dobré ráno s Českým rozhlasem Olomouc*, *Dobré odpoledne s Českým rozhlasem Olomouc*.

1.2 Popis analýzy

Nejdříve jsme se seznámili s danými pořady a jejich moderátory. Výsledný hlasový záznam je transkribován s použitím následujících značek. Každý moderátor má přesně transkribován cca minutový záznam. Prohřešky a chyby vyskytující se mimo tuto minutovou nahrávku byly fonetickým přepisem zaznamenány pouze v dané výpovědi. Pokud nebyla nutnost zaznamenání v celých větách, byla přepsána pouze slova nebo slovní spojení.

Při formantové analýze vokálů u moderátorů jsme vždy vybrali pro jednotlivý foném pět příkladů vyskytujících se náhodně v různých částech slov. Vše bylo prováděno ve fonetickém programu Praat. Jednotlivé vokály jsme změřili na začátku, uprostřed a na konci pravidelné frekvence, z čehož jsme získali průměrné číslo prvního a druhého formantu. Formantová analýza byla provedena v celých nahrávkách.

Seznam značek pro fonetickou analýzu:

- + vynechaná hláska
- ? ráz
- _ vynechaný ráz
- ↑ stoupavá kadence
- mírně stoupavá kadence
- ↓ klesavá kadence
- / pauza
- √ nádech
- : prodloužená hláska (původně krátký vokál nebo zaváhání u konsonantu)

& hezitace

tučným písmem je vyznačen větný přízvuk

prohřešek vůči zásadám ortoepické normy

přeřeknutí

chybné vyslovení vokálu, konsonantu

prohřešek v kvantitě vokálů

chybí pauza nebo je nevhodně vložena

2. Analýza

2.1 Mluvčí zpráv ČRo Brno

Zprávy v ČRo trvají cca čtyři minuty. První část relace patří aktuálnímu dění v daném regionu a také zpravodajství z celé České republiky, následuje přehled sportu, jenž se týká jen regionálních sportovních klání. Moderátoři dále sdělují posluchačům předpověď počasí a celý zpravodajský servis je zakončen aktuální situací na silnicích v daném kraji.

Zdeněk Truhlář

První nahrávka pochází ze zpravodajského přehledu, který je vysílán každou hodinu. Hlas patří moderátorovi Zdeňku Truhlářovi, jenž po maturitě začal působit jako moderátor postupně ve třech komerčních brněnských stanicích. Pracoval i v regionální televizi a v současnosti se živí i jako moderátor zpráv v České televizi Brno. Také hraje v amatérském divadle v Brně a je mu okolo 30 let.⁵⁷

Zdeněk Truhlář: Zprávy, 4. 2. 2015 (cca 1 minuta)

<00:00:01>

[√?udajní liho**v**í **bo**s ne?uspjel s **dal**'šší ústavní **st**'ížnost'í prot'i **vaz**bje ↓ √**mu**ž **po**dezřelí z vraždi manželki **f** jedovnicíx se **zast**řelil → potvrd'ila **pit**va ↓ √rekonstrukce **br**něnského **jan**áčkova d'ivadla si **le**tos **vi**žádaj'í pjetapadesát miliónů korun ↓ √**dne**šek bude oblační ↑ s teplotami do **t**ří stupňů → √správi vám **p**řináš'í zdeňek truhlář ↓]

[**z**linskí potníkate**l** radek **b**řezina údajní **bo**s **li**hové mafie **ne**?uspjel s: **dal**'ší ?ustavní st'ížnost'í **prot**'i **vaz**bje ↓ √?i **po** březinovje p'řisnání trvaj'í obavi

⁵⁷ Dostupné z: <http://www.divadlo.cz/o-divadle>, <http://www.rozhlas.cz/zdenektruhlar>

s_úteku ?a ?ovlivňování svjetků → √viplívá s ?usneseňi spřístupněného f soudní databázi ↓ √přetxozí podmňet součci odmítli loňi v listopadu ↓ proces pokračuje f poloviňe února ↓ √padesátiletí rené layman který je podezřelí z loňské vraždi manželki f jedovnicíx na blaněsku se po činu zastřelil ↓ √viplívá to ze soudní pitvi jeho ostatků ješ nalezla policije ?o ňekolik týdnů později ?opce ruprextof na viškofsku ↓ √k sebevraždě muž po?užil nelegálně drženou zbraň ↓]

Nekorektní kvalita vokálů	0 případů
Nekorektní kvantita vokálů	3 případy
Nekorektní artikulace konsonantů	2 případy
Nekorektní asimilace znělosti	1 případ
Chybné užití kadence	0 případů
Chybný slovní přízvuk	0 případů
Přereknutí	1 případ
Tempo řeči	350 slabik za minutu (5,83 slabik za sekundu) = rychlé tempo

Zdeněk Truhlář mluví srozumitelně, tudíž správně artikuluje. Když se zaměříme na jedno přereknutí na začátku výpovědi ve slově [další], nejspíš se zastavil na artikulaci konsonantu [l], který ve výsledku vyzněl jako měkké [l[˘]]. Případ měkkého [l[˘]] se v menší míře objevuje ještě dvakrát ve slově [další], a to v tomto transkribovaném záznamu a také ve větě:

<00:01:18>

[brňenšří radňi totiž schválili další sérii oprav →]

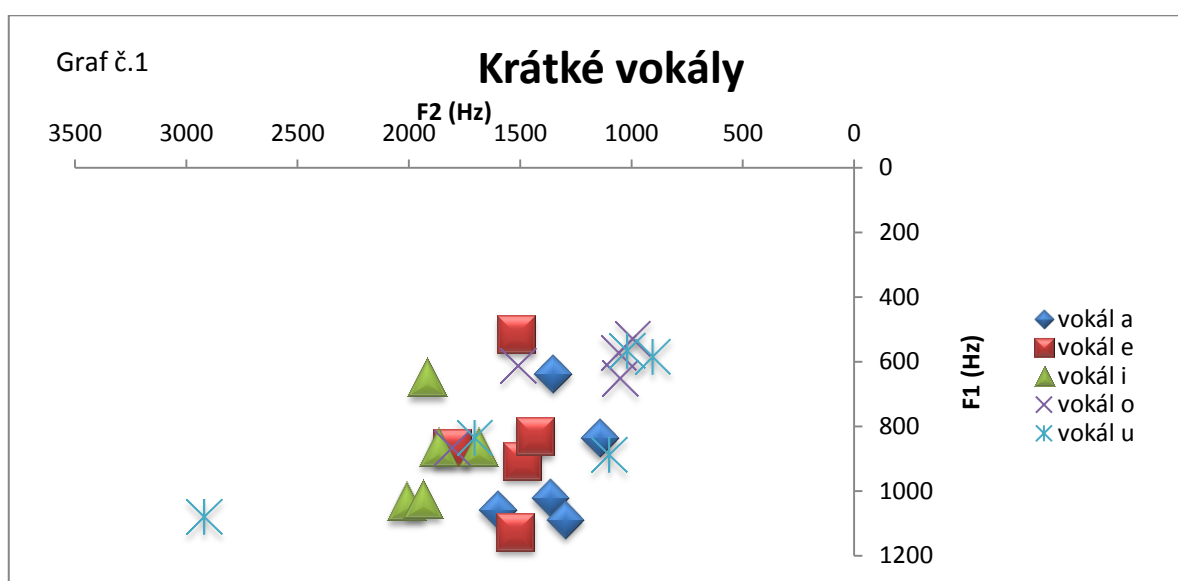
Truhlář tudíž užívá měkkého [l[˘]] systémově. V následující výpovědi jsme však žádné přereknutí nezaznamenali, z tohoto důvodu považujeme zmíněné přereknutí za chybu ojedinělou. Uprostřed slov vyslovuje ve skupinách konsonantů všechny hlásky.

V této transkribované části byly tři případy zkrácení dlouhých vokálů. Ve dvou případech u vokálu [u] na začátku slov [udajňi] a [ustavňi]. Proto máme důvod se domnívat, že se jedná o chybu systémovou. Příčinou krácení samohlásek je rychlé tempo.

Jen ojediněle se Truhlář dopouští chybné asimilace znělosti, například ve slově [korupční]. Také ojediněle zapomíná moderátor na ráz, a to zvláště v případech, kdy text není čtený a hlasatel improvizuje. [tolig doprava_aktuálně →].

Moderátor užívá správně kadence. V minutovém záznamu nebyla nalezena špatně užitá kadence. I přízvuky dává na začátek slova nebo předložku podle ortoepické normy. Lze se tedy domnívat, že moderátor mluví s prohřešky spíše výjimečně. Přesto intonace nepůsobí monotónně a barva hlasu Truhláře je výrazná. I když Truhlář mluví v rychlém tempu, k přeřknutí dochází výjimečně.

Formantová analýza vokálů:

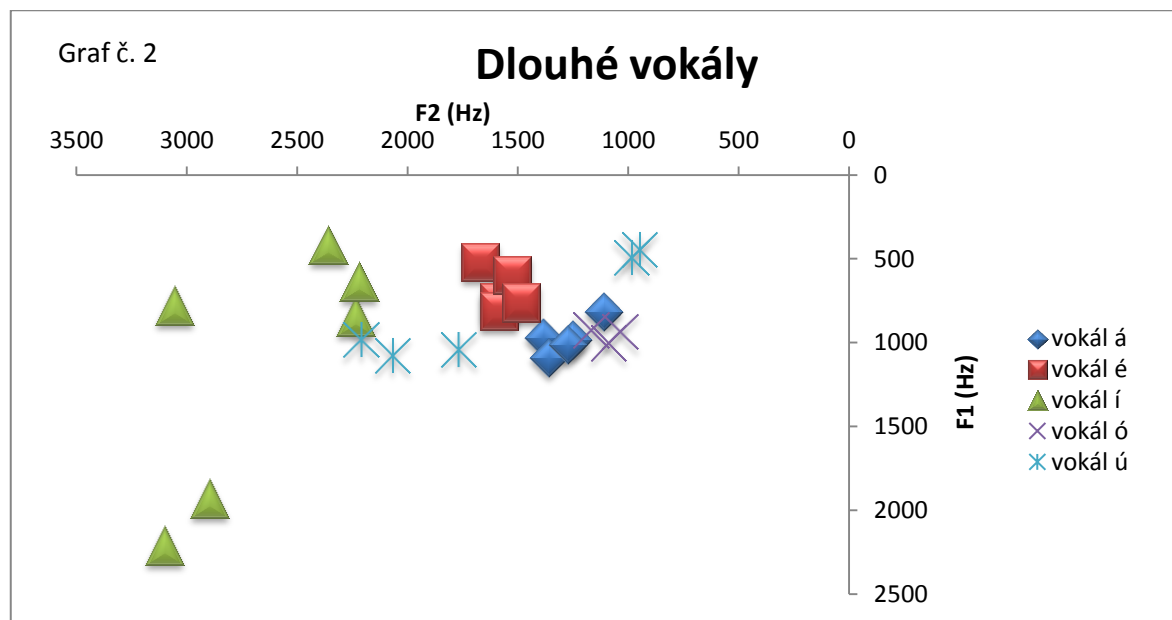
a	F1	F2	e	F1	F2	i	F1	F2	o	F1	F2	u	F1	F2
zastřelil	1019	1365	dopoledne	907	1490	pilní	1033	2011	opravy	612	1509	luhačovice	834	1704
janáčkova	636	1354	neuspěl	1127	1522	stroji	650	1918	škol	573	1057	vzestup	1081	2920
a	836	1142	podezřelý	831	1435	hit	866	1866	olympia	529	994	osumnáct	567	1018
lachman	1088	1297	ve	514	1518	sezóny	1026	1936	jihomoravský	651	1050	podporu	889	1100
opravy	1058	1600	představuje	866	1806	vřesovicemi	866	1687	gendaros	866	1806	u obce	585	905

Na grafu č. 1 je vidět, že Zdeněk Truhlář vyslovuje vokály nepřesně. Frekvenční pásma vokálů se překrývají. V prvním formantu je viditelnou odchylkou od standardu foném [i], který se s normou neshoduje ani v jednom případě. Hláska je příliš nízko položená (o cca 100–500 Hz) a blíží si tak prvnímu formantu hlásky [e], což značí tendenci k otevřenosti hlásky. Stejný případ pozorujeme i u příkladů vokálu [u], jejichž hodnoty jsou příliš vysoké (o cca 70–500 Hz) a výslovnost se posunuje směrem k [o]. Největší rozdíl činí však čísla (4) prvního formantu [e], které neodpovídají

předepsaným normám (o cca 130–600 Hz), proto můžeme pozorovat posun k hlásce [a]. Nejvíce přesný je vokál [a] a [o], u nichž byla artikulace až na výjimku správná.

Když se zaměříme na druhý formant, vyšší hodnoty vykazují fonémy [u], které se tak blíží středu vokalického trojúhelníku. Naopak nižší hodnoty lze pozorovat u hlásky [i] (o cca 80–300 Hz), která se tak posunuje směrem k [e]. Vokály [a], [e] a [o] jsou shodné s normou nebo jsou jí velmi blízké. Nejvíce se liší vokál [i], a to jak u prvního, tak u druhého formantu. Z toho lze usuzovat, že Zdeněk Truhlář tíhne ve velké míře k otevřenosti vokálů, což je jedním z prohřešků vytýkaných lingvistickými odborníky.

Nejčastějšími a největšími chybami Zdeňka Truhláře ve formantové analýze je tedy velká otevřenost [i], [e] a [u]. Tento prohřešek popisuje ve své publikaci *Novinář před mikrofonem* Strahl a uvádí, že dané chyby se objevují zvláště na konci slov, což se u Truhláře dá potvrdit jen z části, jelikož jednotlivé fonémy byly vybrány z různých částí slov. Nicméně u koncových fonémů můžeme zvýšené hodnoty pozorovat. Například se vyskytují ve slovech *odpoledne* (o 200 Hz), *stroji* (o 150 Hz), *sezóny* (o 520 Hz), *vzestup* (o 500 Hz) a *podporu* (o 390 Hz).⁵⁸ Důležitým poznatkem je, že Truhlář má otevřenější vokál [i] po tvrdé souhlásce. Jako další systémové prohřešky se jeví bližení ke středu vokalického trojúhelníku u vysokých samohlásek [i] a [u].

⁵⁸ Pozn. K předložkám nemůžeme přihlížet, jelikož po stránce fonetické jsou brány jako začátek slov.

á	F1	F2	é	F1	F2	í	F1	F2	ó	F1	F2	ú	F1	F2
stánky	982	1252	brněnského	518	1669	středních	848	2233	milionů	935	1035	stupňů	1077	2068
která	970	1385	sérii	759	1584	východě	782	3056	sezóny	926	1168	půltém	447	949
dvacátým	1093	1362	premiér	814	1587	odpolední	637	2219	milionů	1003	1089	rakůvka	1040	1768
nákladním	1015	1273	dobré	595	1525	brněnských	2211	3100				pokynů	495	985
bloková	815	1113	čtyřicátém	762	1484	proměnlivý	420	2360				úsvit	983	2211
						moravských	1935	2895						

U dlouhých vokálů je zjevné zlepšení oproti grafu č. 1. Vokalický trojúhelník je lépe rozpoznatelný. Především vokály [á] a [é] jsou viditelně odlišeny od ostatních vokalických skupin, které jsou rozprostřeny po celém spektru. Tento případ se týká zvláště hlásek [í] a [ú]. Přičemž u dvou případů vokálu [í] je mnohonásobně vyšší hodnota prvního formantu, což má za následek extrémní otevřenost zmíněného vokálu. Tato odlišnost se týká slov *brněnských* a *moravských*. Abychom si ověřili hodnotu provedenou u prvního z těchto slov, vybrali jsme z nahrávky podobný příklad. Všeobecně má jižní středomoravské nářečí položené nížko [í], jak se dozvídáme dále.

Z důvodu nedostatku materiálů jsme museli zaznamenat pouze tři příklady dlouhého fonému [ó], jenž vykazuje u prvního formantu vysoké hodnoty (cca o 220–500 Hz).

Nejčastějšími systémovými prohřešky dlouhých vokálů jsou tedy extrémní otevřenost [í] a také značně velký pohyb směrem do středu vokalického trojúhelníku fonému [ú]. Další odchylkou od normy se jeví otevřenost zadních vokálů [ó] a [ú] a blížení se ke středu hlásky [í].

Věra Jelínková

Ve druhém pořízeném zvukovém záznamu provází zpravodajským servisem Věra Jelínková, která pochází z Ústeckého kraje, ale již mnoho let žije na jižní Moravě. V ČRo Brno pracuje šestým rokem.⁵⁹

Věra Jelínková: Zprávy, 10. 3. 2015 (cca 1 minuta)

<00:00:38>

[ústavní soud vihovjel s'ížnostem vírobce povlečení zdeňka mat'ejovského ?a vírobci hraček detoa ?albrext'ice ve sporu s ?o licence na krtečka ↓ √firmi džerifa

⁵⁹ Pozn. Informace poskytla sama moderátorka.

briks ?a bino ?i ?úrop tag: postavičku nemohou využívat k podnikání → √sporem se znovu musí zabívat vryňi souť f praze ↓]

[√kriminalisté dopadli sexuálního devianta → kteří se pokusil snásilnit několik žen především na brněnsku a znojensku ↓ √ / muž přisnal že optěžoval několik desítek žen → policisté proto žádají další ?útočníkovi ?objeti ?abi se s nimi spojili ↓]

[√ v jeseňáký dnes zemřel ?lyžař ↓ ve středisku f koutex na šumpersku: shruba šedesátiletí muž viletěl f plné ryřlosti ze sjezdofki ?a: f lese narazil do stromu ↓ √na místě bil mrtví / muž nemňel na hlavje ?oyranou přilbu ↓ √jde ?o první úmrťi bjemem současné zimní sezóni v jeseňákáx ↓]

[stát za loňský rok vidal církví+ necelou třetinu požadovaného majetku ↓ úřadům se ?ale nedaří dr:žet zákonem s:tanovené lhúti ↓ podle ministra zemědělství marijána jurečki s kádé?účé?es?el √se už podařilo vipořádat polovinu požadované vímňeri lesních pozemků √státní pozeková ?úřad má ?uzavřenix třicet procent žádostí ↓]

Nekorektní kvalita vokálů	1 případ
Nekorektní kvantita vokálů	1 případ
Nekorektní kvalita konsonantů	1 případů
Nekorektní asimilace znělosti	0 případů
Chybné užití kadence	0 případů
Chybný slovní přízvuk	1 případ
Překnutí	3 případy
Tempo řeči	364 slabik za minutu (6,07 slabiky za sekundu) = rychlé tempo

Věra Jelínková se v tomto minutovém záznamu poměrně často přeríkávala, a to zejména u cizích názvů firem, kde si nevěděla rady se způsobem výslovnosti. Dané výrazy by měly vypadat takto: [džeri fabrik] a [bino jurop]. Hlasatelka jej však vyslovila nekorektně. Kdyby posluchač slyšel zmíněnou zprávu poprvé, určitě by firmy neslyšel správně. Z překnutí vznikla slova [džerifa briks], u nichž navíc užila chybný slovní přízvuk, jenž zapříčinil změnu ve vyznění názvu dané firmy, a u slova [bino ?i ?úrop]. Chybné vyslovení slova je možné pozorovat i ve jméně Marián, kde

Jelínková přidá konsonant [l] a hiát, z čehož vzniklo [marijána]. V celé minutové promluvě můžeme vypožorovat několik případů váhání, kdy moderátorka nepatříčně protáhne konsonanty např. [dr:žet] a [tag:]. Zmíněné váhání mělo za důsledek i chybně vloženou pauzu mezi nádechem a výpovědí [√ / muž přiznal...]. Jak chybná výslovnost slov, tak váhání má příčinu v rychlém tempu promluvy moderátorky.

Objevil se jeden případ protáhnutí kvantity spojky [a:] a vynechání koncové nosovky [m] ve slově [církví+], což se ukázalo jako chyba ojedinělá.

V celé cca osmiminutové nahrávce jsme zjistili další přeroknutí, a to ve větě:

<00:01:52>

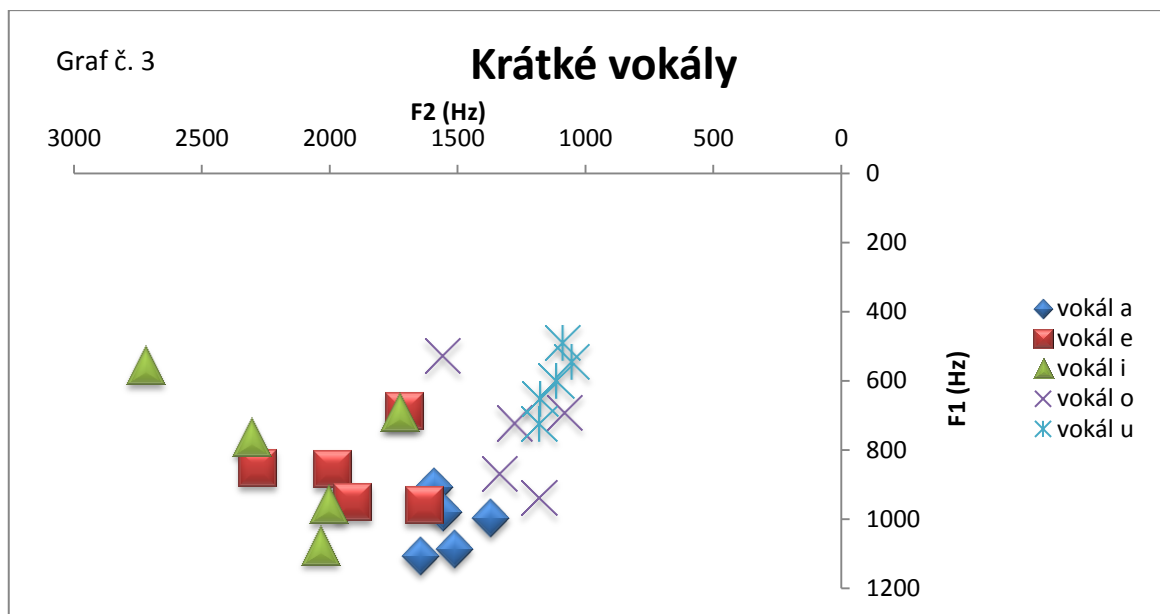
[zítra čekáme zataženo od západu na vječičně úžezemí z dešťem ↓]

Nejprve spojila skupinu konsonantů [dš] ve foném [č], což bylo následkem ledabylé výslovnosti daného slova, a poté moderátorka zaměnila prealveoláru [z] za postalveoláru [ž]. Následně si chyby všimla a opravila se. Záměna vznikla rovněž leností jazyka, jelikož vyslovení [ž] je snadnější pro pohyb jazyka.

Za systémovou chybu Jelínkové je nutno považovat vyřazení znělého [d], které se objevilo v průběhu nahrávky ve slovech [pod ?okni], [soud dnes] a [podnik], kde v posledním slově navíc došlo k chybné asimilaci znělosti. Zmíněné vyřazení zní v profesionálním projevu rušivě.

Dále jsme zaznamenali prohřešek týkající se zúžení vokálu [e] ve slově [sluničné], jenž je typický podle Krčmové právě pro brněnské hlasatele. Ve formantové analýze se však úžení [e] nepotvrdilo, proto musíme říci, že chyba byla pouze ojedinělá.

Formantová analýza:

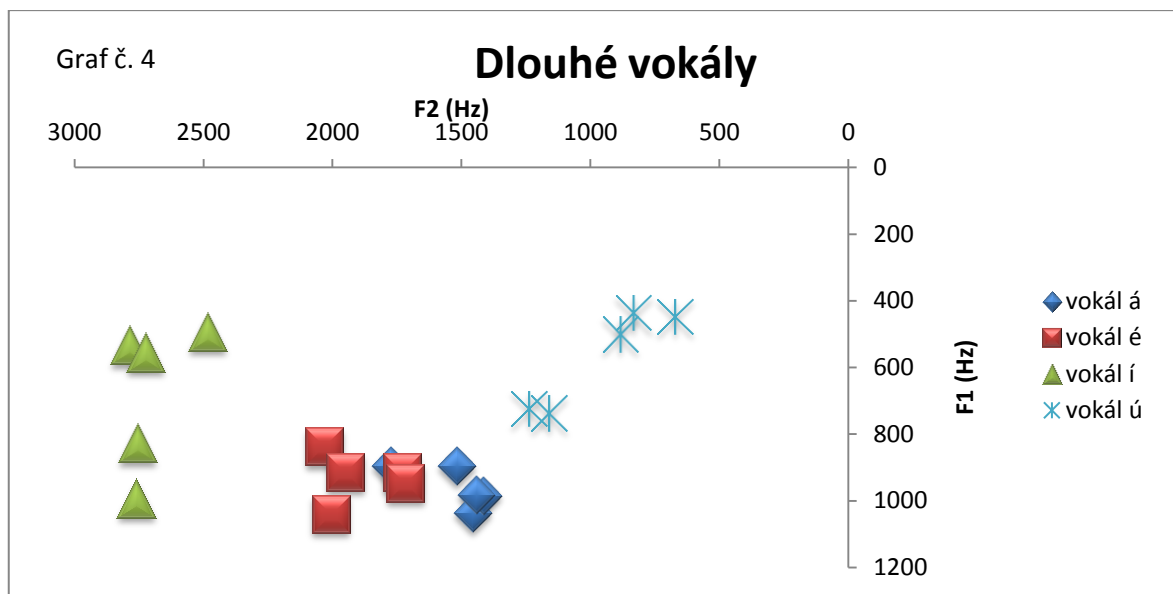

a	F1	F2	e	F1	F2	i	F1	F2	o	F1	F2	u	F1	F2
majetku	996	1372	je	854	1990	policisté	691	1727	koryto	723	1277	muniční	724	1181
armádu	1086	1514	areálu	950	1911	jihovýchodě	556	2719	okradli	870	1335	důvodu	599	1115
úřadu	907	1595	jeseníkách	852	2282	seniory	1078	2034	spojili	692	1080	uděлил	544	1054
jedna	1107	1646	třicet	687	1709	příteli	958	2004	biozátěž	528	1559	osumdesát	652	1178
kolona	978	1559	praze	959	1631	i srážky	764	2305	požadovaného	939	1180	soudci	490	1089

Na grafu č. 3 je zjevné, že veškeré krátké vokály jsou rozprostřeny po celém frekvenčním pásmu a navzájem se překrývají. V normě má Věra Jelínková pouze první formant vokálu [a]. Ve třech případech je zmíněná hláska mírně přesvětlená, což znamená, že druhý formant má vyšší hodnoty, a tudíž se blíží k vokálu [e], a to o cca 60–150 Hz. Dále se u vysoké samohlásky [i] objevuje značná otevřenost výslovnosti. Hodnoty jsou v prvních formantech velmi vysoké, což znamená nárůst o cca 190–500 Hz. U hlásky [i] je tento jev nepřehlédnutelný. Také druhý vysoký vokál [u] se v prvním formantu vyznačuje mírným posunem (o cca 100–200 Hz) směrem k hlásce [o].

V příkladech (4) druhého zadního vokálu [o] jsou patrné vyšší hodnoty, než udává norma (o cca 70–360 Hz). U vokálu [e] se jeví první formant celkem nízko v grafu č. 3 a směřuje tak k hlásce [a], což opět značí otevřenost o cca 150–250 Hz.

Ze všech hodnot tak vyplývají následující systémové chyby, a to velká otevřenost vysokého vokálu [i], blíženi hlásky [o] ke středu vokalického trojúhelníku a v neposlední řadě tendence k otevřenosti fonému [e]. Ostatní systémové prohřešky jako mírné přesvětlení fonému [a], otevřenost a směřování ke středu hlásky [u] nejsou markantními problémy.

á	F1	F2	é	F1	F2	í	F1	F2	ú	F1	F2
tragická	1035	1456	současné	914	1731	pozemkový	495	2485	nájemníků	500	883
znásilnit	984	1416	velké	1040	2006	vyskladňováním	829	2756	úpravy	723	1238
KDU-ČSL	895	1520	matějovkého	838	2031	mínus	995	2761	ústavního	448	672
magistrátu	895	1774	dvacátém	947	1717	nejvíce	535	2786	lhůty	437	832
dvacátém	983	1443	požadovaného	913	1949	vyšších	557	2725	stupňů	738	1160

V grafu č. 4 je možné vypořádat, že druhé formanty vokálů Věry Jelínkové jsou ve většině případů v normě. Až na některé příklady (2) u dlouhé hlásky [ú], jež se blíží středu vokalického trojúhelníku. Největší výkyvy od normy vykazuje vokál [é], který má v prvním formantu hodnoty vyššího o cca 130–300 Hz a který se tak zcela přiblížil hláске [á]. Z tohoto důvodu je nutné říci, že moderátorka má tendenci k otevřené výslovnosti hlásky [é]. Zcela oddělená není žádná vokalická skupina. Ve dvou případech vokálu [í] jsou hodnoty dokonce na úrovni hlásky [á] a také ve stejném počtu jevů je tomu i u samohlásky [ú], která zaujímá místo ve vokalickém poli vokálu [ó], jenž nemohl být, z důvodu nedostatku dat, zařazen.

Z pořizovaných dat vyplývá, že jedinou systémovou chybou dlouhých vokálů Věry Jelínkové je otevřené [é], které je v krátké variantě daného fonému otevřené spíše mírně.

2.2 Mluvčí zpráv ČRo Olomouc

Radim Schwáb

Dlouholetým moderátorem zpráv v ČRo Olomouc je Radim Schwáb. Čtyřicetiletý zprávař pracuje ve veřejnoprávním rozhlasu již třináctým rokem, proto je

jeho mluva ideálním předmětem pro celkovou analýzu. S výjimkou studia na Vysoké škole báňské v Ostravě se Schwáb narodil a také žije v Olomouckém kraji.⁶⁰

Radim Schwáb: Zprávy, 20. 2. 2015 (cca 1 minuta)

<00:05:03>

[√lidé v grigovje **na** ?olomoucku **se postavili proti připravovanému** vibudování spalovni **dřevjené štepki** ↓ √?investor ji **chce postavid** ve schátralém ?areálu víkrmní **prasad** na ?okraji ?**opce** → √? obivatelúm **se to nelíbí** ↓ **mají** strach **s** toho **že** se jim shorší kvalita bidleňi ↓ √**místňi zastupitelé** proto **návrx firmi na** svém zasedání odmítli ↓ √**přesto** tam kotelna **vyrúst může** ↓ ?o stavepňim povoleňi **totiš** rozhodují ?**olomoucké** úřadi ↓]

[√víc než **dvacet** kamionú **se** skontrolovanou **municí** ?otjelo do dneška **s** ?areálu ve vrbjetícix **na zlínsku** ↓ gde loňi vibuxli **dva skladi** ↓ √**veskerí zbrojňi** materiál **bespečne dorazil** / **novím** majitelúm ↓ √?ostrafská ?univerzita **xce zlepšit** ?up:latňeni **svix** ?apsolventú → filozofická fakulta jim nabídne **vímněné** pobiti do ?euro?**asijskíy** **zemí** ↓ √**visokoškoláci** **by** tag mohli **rosširit jazikové znalost'i** ?a bít poté ?atraktivnější **pro zamněstnavatele** ↓ √**společnosti** v regionu dnes **totiš** právje kvúli snalostí jazikú **musí** hledat lid'i ?i f zahraňiči → √**potvrđil** náboroví **specialista** jedné s firem vlad'imír bláha ↓]

Nekorektní kvalita vokálů	0 případů
Nekorektní kvantita vokálů	0 případů
Nekorektní artikulace konsonantů	0 případů
Nekorektní asimilace znělosti	0 případů
Chybné užití kadence	0 případů
Chybný slovní přízvuk	0 případů
Přeřeknutí	0 případů
Tempo řeči	337 slabik za minutu (5,62 slabik za sekundu) = rychlé tempo

⁶⁰ Dostupné z: http://www.rozhlas.cz/lide/olomouc/_osoba/648

Radim Schwáb mluví pomalejším tempem nežli ostatní moderátoři zpravodajství. To je příčina, která zamezila přeroknutí v mluveném projevu. Hlasatel má vyšší hlas, a proto když dojde ke klesavé kadenci, tak v některých místech moderátorovi až zapadá hlas. Schwáb důkladně artikuluje a nedopouští se chyb v kvantitě vokálů. Samohlásky vyslovuje s přesnou délkou artikulace. Nezaznamenala jsem žádné pochybení v asimilaci znělosti. Třináct let zkušeností v mluveném projevu se ukazuje jako velmi podstatné. Hlasatel si dává záležet na výslovnosti, což se projevuje častějšími malými pauzami okolo problematických slov, například ve větě [bezpečně dorazil / novím majitelům ↓]. V daném příkladu chtěl zřetelně vyslovit konsonant [l]. Projev nezní monotónně, protože Schwáb dává velké důrazy na větné přízvuky.

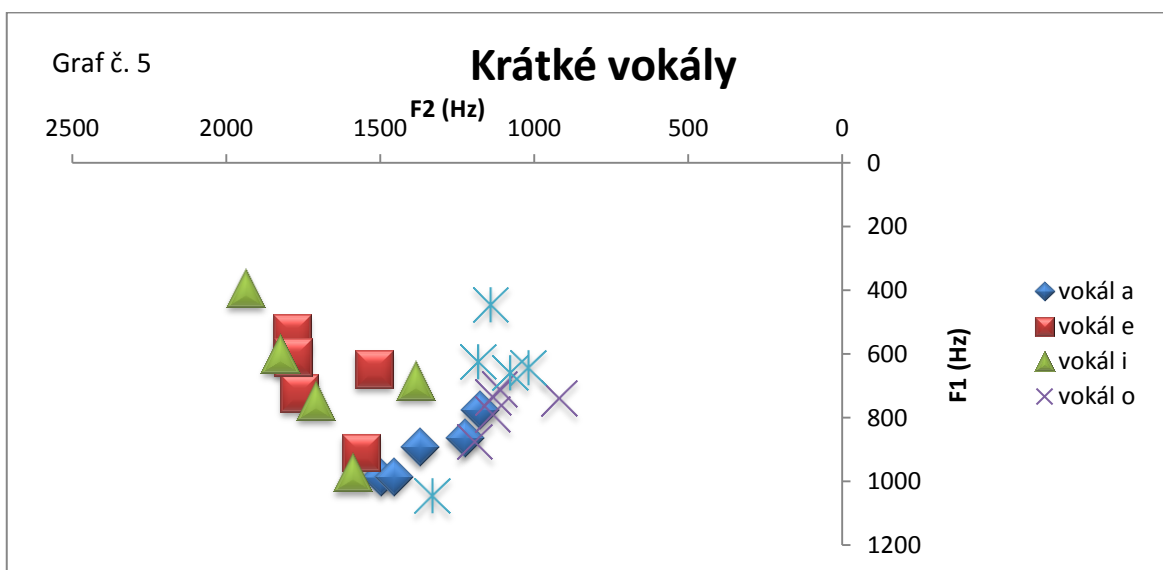
<00:00:08>

[√f krkonošíy zavalila lavina dv_{je}ja lidí ↓]

V celé nahrávce jsme narazili na jedno přeroknutí, které mělo příčinu v záměně rodové příslušnosti následujícímu předmětu [lidé] v číslovce.

Žádné systémové chyby jsme nenašli, proto musíme konstatovat, že Schwáb je nejpreciznějším ze zkoumaných moderátorů.

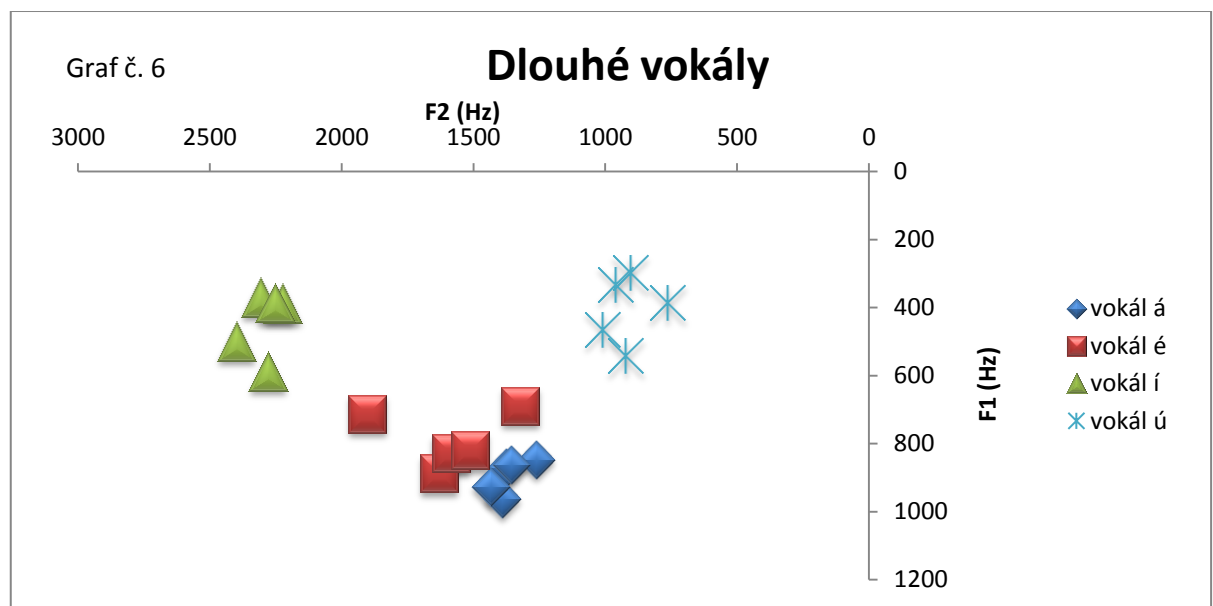
Formantová analýza vokálů:

	a	F1	F2	e	F1	F2	i	F1	F2	o	F1	F2	u	F1	F2
jasno		986	1498	pokračuje	534	1786	místy	395	1936	polojasno	876	1192	odsouzenému	659	1078
nula		775	1178	nefunkční	723	1762	politických	972	1589	rychlosti	736	1133	mínus	624	1181
až		891	1371	eskaret	611	1784	silný	601	1824	okolo	738	918	euroasijských	445	1140
euroasijským		863	1225	bydlení	648	1520	hodin	747	1709	slábnout	710	1111	univerzita	644	1020
moravy		984	1455	jedenáct	909	1562	filozofická	685	1384	euroasijských	788	1134	soud	1046	1331

Radim Schwáb v nadpoloviční většině správně artikuluje, a to hlavně u samohlásek [a], [e] a [o]. Hodnoty těchto fonémů se ve většině případů slučují se standardní normou. Největších prohřešků se moderátor dopouští u vysokých vokálů a tíhne tak k otevřenosti vokálů. Hlávka [i] dosahuje v prvním formantu vyšších hodnot (cca o 100–450 Hz) a blíží se k fonému [e], naopak ve druhém formantu jsou průměrná čísla nižší (cca o 70–600 Hz), než uvádí ve své publikaci Palková, a blíží se tak více ke středu vokalického trojúhelníku. První formanty vokálu [u] vykazují sice také vyšší hodnoty (cca o 100 Hz), ale jen v jednom případě je rozdíl o cca 500 Hz, tudíž se jedná o prohřešek ojedinělý. Hodnoty druhých formantů fonému [u] jsou vyšší o cca 70–300 Hz, proto se tyto vysoké hlávky blíží ke středu druhých formantových pásem.

Ze zaznamenaného měření tedy vyplývá, že Radim Schwáb se dopouští chyb pouze u vysokých vokálů, z čehož největším prohřeškem je otevřenost přední samohlásky [i]. Dalšími systémovými odchylkami je pohyb směrem ke středu vokalického trojúhelníku vysokých hlásek [i] a [u].

á	F1	F2	é	F1	F2	í	F1	F2	ú	F1	F2
jílková	846	1262	vyměnné	888	1630	místy	390	2224	vůbec	542	922
jámy	961	1391	trenéra	829	1586	baníku	589	2278	účtech	464	1010
areálu	870	1376	lidé	713	1902	nelíbí	372	2307	půjčovny	298	904
jeseníkách	926	1436	nového	689	1322	protikorupční	502	2398	stupňů	332	960
zelená	861	1357	lihové	820	1512	líčení	389	2252	obyvatelům	386	763

Na grafu č. 6 lze pozorovat absolutní oddělení vokalických pásem. Ve většině případů se hlásky shodují nebo se minimálně liší od standardního frekvenčního pole. Pouze foném [é] má mírně vyšší hodnoty prvního formantu (cca o 150 Hz), což způsobuje přiblížení směrem k [á], a značí tak mírnou otevřenost dané hlásky. Hlásku [ó] jsme z důvodu nedostatku dat museli vypustit.

Z dosavadních pořízených dat musíme konstatovat, že Radim Schwáb se nedopouští patrnějších systémových prohřešků, a tak se zdá, že artikuluje dlouhé vokály chybně spíše výjimečně.

Marie Štěrbová

Moderátorka zpráv pochází z Olomouckého kraje, a to konkrétně ze Zábřeha. Vystudovala žurnalistiku na Masarykově univerzitě a v olomouckém rozhlasu pracuje cca čtyři roky.⁶¹

Marie Štěrbová: Zprávy, 17. 3. 2015 (cca 1 minuta)

<00:04:50>

[√policisté f ?olomouckém kraji mají novou pomůcku proti ?ujíždějícím řidičům ↓ pořídili nové spomalovací pásy ?osázené hroty ↓ které dokáží auto zastavit šetrněji a bezpečněji → √říká policejní mlufčí marta vlayová ↓ nové spomalovací pásy mají g dispozici fšexna oddělení dopravní služby ↓]

[útok na spjeváka miyala hrúzu dnes řeší krajský sout f ?ostravje ↓ √?obžalování +sou dva mladíci kteří loňi v létě hudebníka napadli ve stodolní ?ulici ↓ √spjevák ?upadl na yodník a skončil s krvácením do mozku f nemocnici ↓ √pořát má vípatki pamňeti ?a proto nebude ?u soudu nebude ?ani svje+čit ↓ √podle státního zástupce miyala tobnera se spjevák snažil ?uklidnit rvačku ↓]

⁶¹ Dostupné z: http://www.rozhlas.cz/lide/olomouc/_osoba/3171

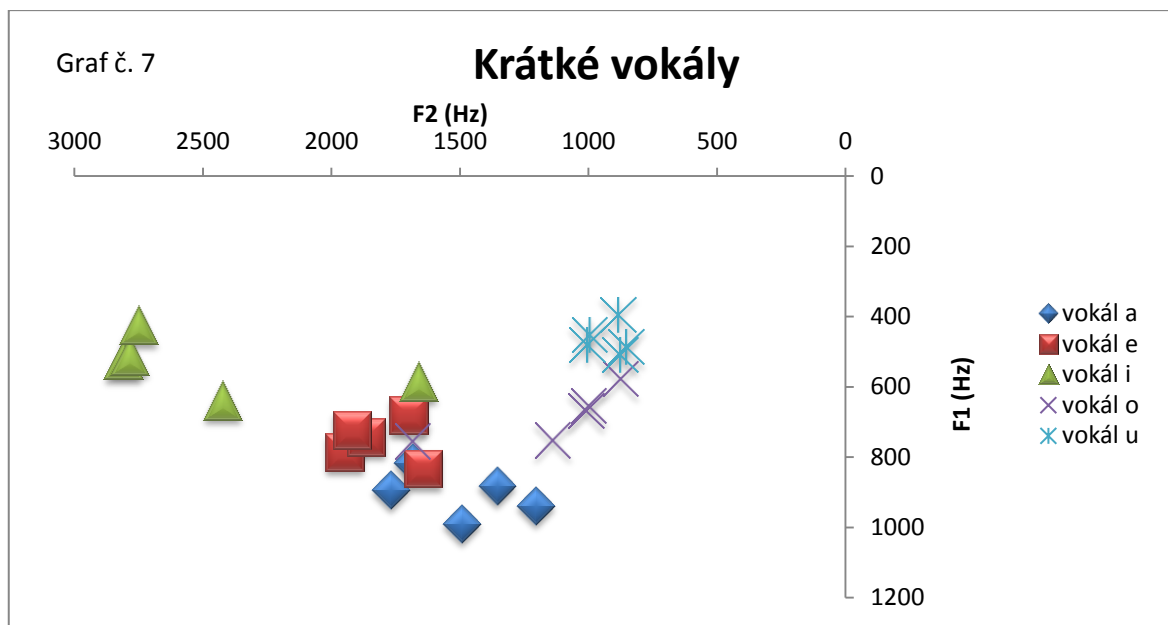
[lásně s visokou opsazeností nebudou schopné poskytnout lédžbu všem pacientům ↓ odmítat budou ti s příspěvkovou péčí ↓ to +sou pacientí kterím pojistovna hradí jenom lédžbu ?a ?ubitování si musejí platit sami ↓ podle noveli zákona si ho přitom musí zajistit přímo v lásních ↓ situaci potvrzuje jitka betnářová z třeboňských lásní ↓ ministerstvo zdravotnictví chce kvůli tomu do léta změnit seznam zdravotních výkonů ↓]

Nekorektní kvalita vokálů	1 případ
Nekorektní kvantita vokálů	0 případů
Nekorektní artikulace konsonantů	0 případů
Nekorektní asimilace znělosti	0 případů
Chybné užití kadence	0 případů
Chybný slovní přízvuk	0 případů
Přeřeknutí	1 případ
Tempo řeči	356 slabik za minutu (5,93 slabik za sekundu) = rychlé tempo

Přestože Marie Štěrbová mluví rychlým tempem, přeřekla se v minutovém úseku záznamu jen jednou, což chápeme jako chybu ojedinělou. Když se zaměříme na kvantitu vokálů, tak právě v chybně vysloveném slově [pomočkku] nahradila moderátorka dlouhý vokál [ú] za diftong [ou] zřejmě v důsledku předcházejícího adjektiva v akuzativu končícího právě zmíněným diftongem. Druhým důvodem mohla být i jazyková intuice, jež ukazuje na historický původ diftongu [ou], jenž nahradil v minulosti vokál [ú] uprostřed slov. Moderátorka se dopustila ojedinělého prohřešku tím, že ve slově [svje+čit] vynechala souhlásku [t], jež by se měla vyskytnout v důsledku asimilace [d].

Slovní přízvuky vkládá na začátek slov nebo na předložku daného slova. I kvantitu vokálů dodržuje bezchybně. Žádný případ chybné asimilace znělosti jsme také nezaznamenali. Je na místě říci, že moderátorka je v podstatě precizní zprávařkou, i když ze všech moderátorů se věnuje čtení zpravodajství nejméně let.

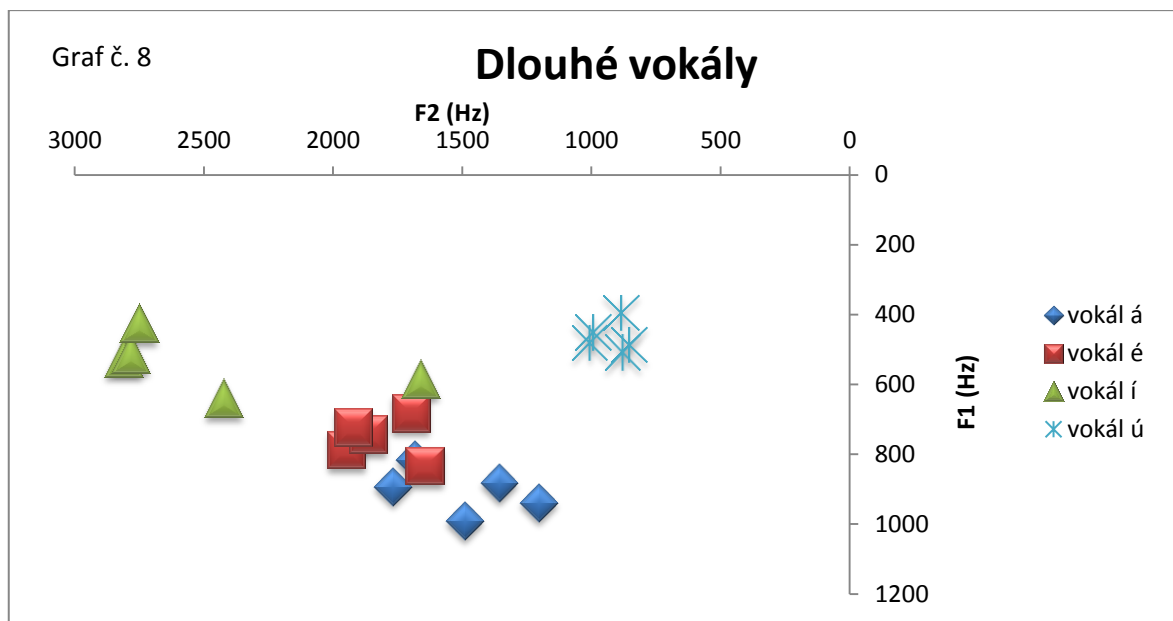
Formantová analýza vokálů:

	a	F1	F2	e	F1	F2	i	F1	F2	o	F1	F2	u	F1	F2
kraji		796	1870	přerovské	673	1843	extralize	765	2009	pondělí	669	1008	foukat	634	856
zavřít		890	1489	obyvatel	917	1606	hodin	472	2449	odbory	654	998	pruhu	570	896
provozovatel		862	1264	bude	780	1981	osmi	762	2017	čokoládového	752	1139	auto	831	1088
stávka		860	1603	přerově	512	2107	jižní	674	2709	zataženo	755	1683	nebude	475	1035
a		776	1217	klienty	789	1953	marie	574	2368	nízkou	578	875	korun	889	1194

Vokály Marie Štěřbové se ve většině případů blíží normě, na druhé straně nemá žádné frekvenční pásmo, ve kterém by vokálová skupina byla jasně oddělena. Dané vokály se navzájem překrývají. Přesto jde moderátorce rozumět dobře a v artikulaci nemá líný jazyk. Vyšší hodnoty má hlasatelka v prvních formantech vokálů [i] a [u]. Tento jev má za důsledek otevřenější [u], které jde směrem dolů k fonému [o] o cca 70–400 Hz, a také otevřenější [i], jež zasahuje do frekvenčního pásma hlásky [e], a to cca o 100–260 Hz. Vokál [a] ve dvou případech tzv. přesvětluje, a to znamená, že jej posouvá k hlásce [e].

Celkově však větší prohřešky v podstatě nebyly nalezeny. Dá se předpokládat, že mírně otevřenější je foném [i] a ve větší míře otevřené [u] jsou chyby systémové, což se ukázalo i u přesvětleného vokálu [a].

á	F1	F2	é	F1	F2	í	F1	F2	ú	F1	F2
začíná	892	1770	dvanácté	787	1948	místo	525	2810	stupňů	486	854
čekáme	817	1684	MHD	682	1699	jeseníkách	641	2424	různých	480	1006
štěrbová	881	1356	olomouckém	743	1864	mírný	513	2784	údržby	395	885
MHD	990	1492	logistické	723	1920	jižní	586	1660	platů	508	878
čokoládu	939	1205	levém	833	1645	pěťadvacátým	426	2750	úmyslu	451	994

V grafu č. 8 jsou dlouhé vokály hlasatelky bez větších výkyvů od normy. Ve většině případů si vokály nezasahují do vedlejších frekvenčních pásem. Ve dvou slovech Štěrbová opět přeskupuje jako v grafu č. 7. Z tohoto zjištění vyplývá, že moderátorka přeskupuje hlásku [á] systémově, ovšem s odchylkou ve druhém formantu o cca 180–270 Hz, což znamená, že přeskupování je menší u dlouhých vokálů. Celkově se dá artikulace vokálů u moderátorky hodnotit velmi kladně. Z důvodu nedostatku materiálů pro analýzu vokálu [ó] jsem tuto hlásku nezařadila do měření.

2.3 Moderátoři spontánního projevu ČRo Brno

2.3.1 Dobré ráno, Moravo!

Vysílací čas relace je od časných 5 hodin ráno do 9 hodin dopoledne. Posluchači se dozvědí aktuality z Jihomoravského a Zlínského kraje. Také nechybí ranní informační servis. Většinou pořad moderuje Jarka Eliášová, která provází ranním

vysíláním ve všední dny. Asi čtyřicetiletá moderátorka pracovala před ČRo Brno, ve kterém působí přes dva roky, v rádiu Petrov.⁶²

Jarka Eliášová: Dobré ráno, Moravo!, denní tisk, 17. 3. 2015 (cca 1 minuta)
<00:08:57>

[&začneme: ?u ?amarické ?armádi protože **desítka vozidel** ?americké_ armádi se na den ?utáboří ve vojenském ?areálu **ve vyškovje** ↓ √?informuje o tom **dnešní** právo **f** souvislosti s **rozhodnutím** vládi → √která ?**umožnila** koloňe **stodvaceti** ?americký bojový vozidel průjezd **přes** ?území české republiky ↓ √texnika smjeřující s pobaltí **do německa** pojedje na přelomu března ?a dubna √**přes** českou republiku hnet **po třex** trasách ↓ √s niyž jedna vede **přes** ?území **moravi** ↓ √?až **na dvjest'e** miliónů korun bi mohla přijít rekonstrukce **námňestí míru** √ve **veselí** nad moravou ↓ √kvůli velikosti **částki** se práce **ne?uskuteční** naráz √?ale **postupně** ↓ √píše dnešní **tídeňik** slovácko ↓ √?aktualizovaná ?urbanistická studie námňestí √bi mňela být hotova do kvjetna ↓ musí viřešit ?umístění **zeleňe** √míst **pro setkávání** lidí ?ale ?i **parkovišť** ?a silnic → √?aryitekti se musejí vipořadat také **s tím** že námňestí vznikalo **postupně** ↓ √?a řada **novix** staveb **netvoří** jeho **přirozené hranice** ↓]

Nekorektní kvalita vokálů	1 případ
Nekorektní kvantita vokálů	1 případ
Nekorektní artikulace konsonantů	0 případů
Nekorektní asimilace znělosti	0 případů
Chybné užití kadence	0 případů
Chybný slovní přízvuk	0 případů
Přeřeknutí	0 příkladů
Tempo řeči	314 slabik za minutu (5,23 slabik za sekundu) = střední tempo

Moderátorka přibližuje posluchačům aktuální dění z jihomoravských a zlínských novin. V přehledu tisku neudělala Jarka Eliášová skoro žádné chyby. Její tempo bylo

⁶² Dostupné z: http://www.rozhlas.cz/lide/brno/_osoba/3715

střední, a tak měla dostatek času na artikulaci jednotlivých hlásek a na realizaci délky vokálů. Když se zaměříme na kvantitu samohlásek, prodloužila moderátorka vokál pouze jednou. Příčinou bylo rozmyšlení nad další výpovědí. Ve slově [amarické] vyslovila Eliášová foném [e] příliš otevřeně, v důsledku tohoto jevu už byl slyšet nízký vokál [a]. Přesto moderátorka ranního vysílání byla důsledná v rázech a také v přízvucích a asimilaci znělosti. Individuálním rysem charakteristiky mluveného spontánního projevu moderátorky jsou výrazné větné přízvuky, čímž Eliášová mobilizuje pozornost posluchače u přijímacích kanálů.

V celé nahrávce, která má cca 15 minut, můžeme pozorovat výjimečné vypuštění konsonantů většinou ve skupině souhlásek, a to z příčiny rychlého tempa dané výpovědi v některých situacích. Dva případy uvádíme v příkladu.

<00:06:40>

[√tag jes++i nám k tomu můžete říct+ ↑]

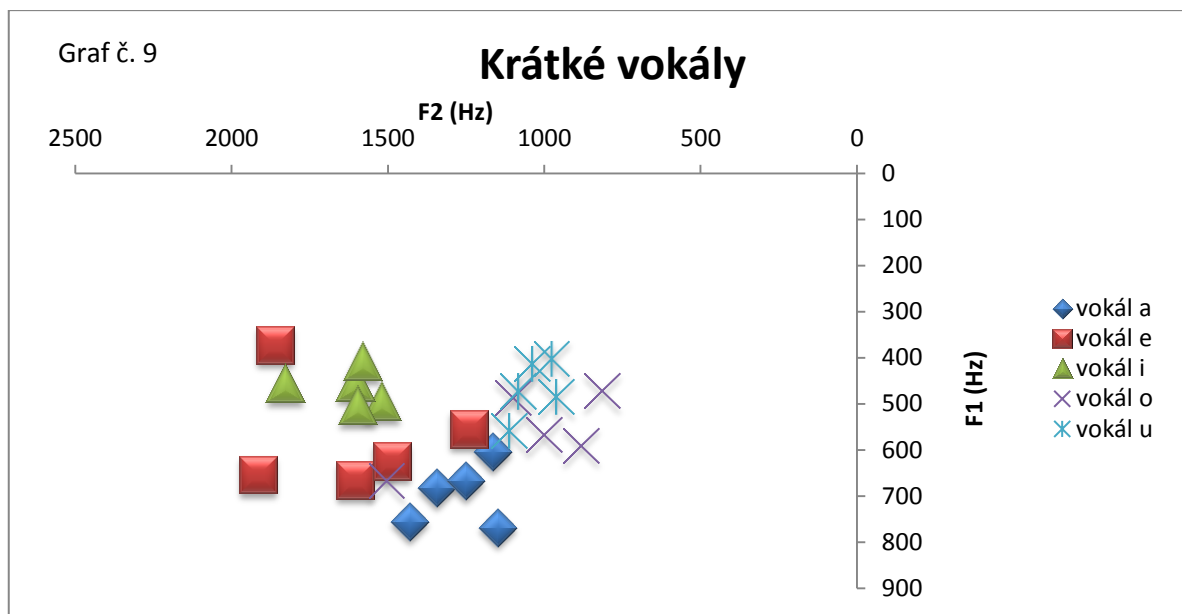
Ojedinele také došlo ke špatné artikulaci hlásek, přičemž první případ byl v transkribovaném textu, kde jsme zaznamenali chybné vyslovení vokálu. V následující výpovědi jsme zpozorovali záměnu prealveolár, a to středové [z] za orálu [d].

<00:07:45>

[a: samodřejmně: √doplním za yvíli ?i teplotní rekordí ↓]

Všechny zmíněné chyby jsou ojedinělé a Jarka Eliášová si i v improvizovaných projevech (například ve 12. minutě komentuje kolegovo posouvání žaluzií) dává pozor na rázy, kvantitu vokálů a asimilaci znělosti. Dokonce přechybnutí jsme registrovali jen asi tři případy v celé nahrávce.

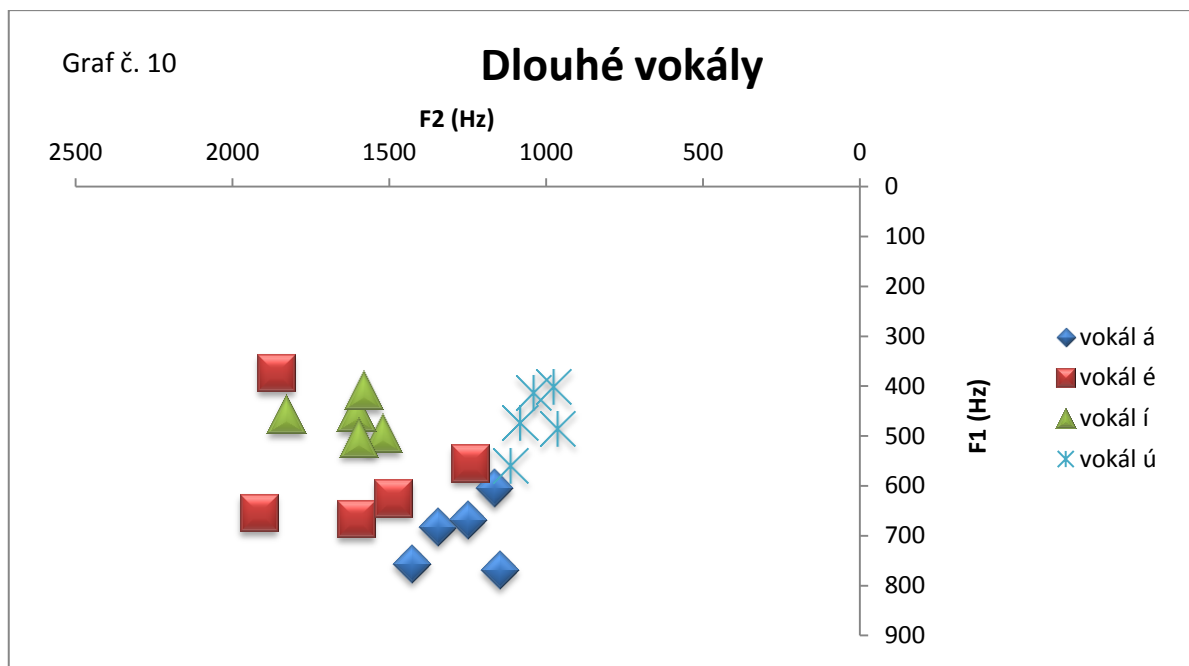
Formantová analýza:

a	F1	F2	e	F1	F2	i	F1	F2	o	F1	F2	u	F1	F2
narozeniny	817	1610	nejraději	470	2550	někdy	447	2211	profesore	553	1267	studiu	528	1208
celsia	1066	1578	bratislavě	754	1794	meteorologický	396	2484	tvou	537	938	sedmnáctým	568	1448
program	708	1383	zeman	888	1601	viróza	596	1440	do	610	1321	postupně	561	1128
noha	967	1288	týden	726	1701	byla	585	1521	lidové	544	1308	uskuteční	457	811
a	1074	1461	šest	541	1834	strážníci	558	2578	osudem	690	935	husa	413	1199

Krátké vokály v grafu č. 9 se navzájem překrývají. Největší odchylky od standardu jsme zaznamenali u vokálu [u]. Tento zadní vysoký vokál se příliš blíží ke středu vokalického trojúhelníku, a to o cca 100–300 Hz. Dále musíme konstatovat, že druhý vysoký vokál [i] má tendenci k otevřenosti hlásky. Hodnoty prvního formantu jsou o cca 50–100 Hz vyšší, než udává norma, tudíž je odchylka malá. Další systémovým prohrěškem je blížení směrem ke středu grafu vokálu [o], a to cca o 70–100 Hz.

Přestože jsou vokály krátké a moderátorka neměla dostatek času na jejich přesnou artikulaci, musíme konstatovat, že odchylky jsou menšího charakteru a za větší chybu považujeme pouze posunutí ke středu vokálu [u].

á	F1	F2	é	F1	F2	í	F1	F2	ú	F1	F2
jonáš	860	1426	nějaké	675	1889	přízpůsobivý	397	2221	února	404	902
kučerová	824	1276	hezké	837	1414	desítky	562	2702	úspěšném	420	748
která	1042	1614	zejména	880	1499	žaluzií	459	2572	pozvánků	556	880
vláda	1018	1454	štukatér	551	1427	dobry	413	1912	stupňů	473	943
poznámek	654	1345	valašském	738	1797	víkendů	389	2473	blueberry	460	1062

V zásadě jsme nezaznamenali větší prohřešek. Musíme ovšem zdůraznit, že moderátorka má dlouhý vokál [é] mírně umístěný blíže ke středu vokalického trojúhelníku, což znamená snížené hodnoty druhého formantu o cca 60–170 Hz. Ostatní případy výchylek se objevovaly v malé míře, tudíž je musím posuzovat jako chyby ojedinělé.

2.3.2 Apetýt

Pořad *Apetýt* ČRo Brno vysílá každý všední den a také v sobotu od 9 do 12 hodin. Věnuje se aktuálním problémům společnosti, moderátoři si zvou do studia známé osobnosti a také slouží jako poradna v různých odborných záležitostech. *Apetýt* má dlouhou tradici a je posluchači velmi oblíben, což dokazuje počet lidí, kteří si pořad pouští.

Jednou z moderátorek je i Monika Brindzáková, která je v ČRo Brno od roku 2001. V roce 2013 začala moderovat samotný *Apetýt* a před ním deset let provázela *Dobrym ránem*. Pracovala i v České televizi jako moderátorka. Je tedy jasné, že

s výslovnostní normou bude mít dlouholeté zkušenosti. Narodila se v roce 1970 a vystudovala vyškovské gymnázium. Celý život pobývá v Jihomoravském kraji.⁶³

Monika Brindzáková, Apetýt – rozhovor s Václavem Koptou, 10. 3. 2015 (cca 1 minuta)

<00:02:36>

[√tag po+d'me: &spátki do toho_adolescentního pokojíku protože: myslim si že: není nigdo gdo bi nezaznamenal vaše úžasné povídání ↓ √na téma okouzlení aš fascinace autobusi ↓ já nevim jestli už vám to třeba neleze na nervi ?ale √to vaše povídání_a ta vaše láska k těm autobusům se vlastně line ot ?toho d'ectvi √?a myslim si že √vlastně zůstala dodnes →]

[√no: já byy řekla že dneska sou takové ň++áké moderní problémi_u t'ey_adolescentů že bi bili maminki_a taťínkové vd'eční za ňe+ákí_imaginární autobus f pokojíčku ↓ ?ale → √pro ti kteří to třeba neslišeli → to vaše vyprávjeňi ↓ kam tedi ta vaše fascinace autobusi až došla vi ste mňel ?opravdu: jakože regulérně: √&volant →]

[√?a ten zvuk ten ste si →]

[no ?ale to musela bit teda to musel bit nápor na ti hlasivki →]

[skrátka dovedl ste to g dokonalosti dnes to zňi opravdu tag trošičku jako sáencifikšn_ale jelikoš to opravdu vipríváte sám_a neňi to sprostřetkovane tag tomu můžeme vjeřit_ale vi ste si √vi ste si psal ?i služ:bi: → vi ste: √to mňe:l jako ?i logisticki promakaní ↓ dával ste si ?i plat třeba autobusáka ↑]

Nekorektní kvalita vokálů	0 případů
Nekorektní kvantita vokálů	16 případů
Nekorektní artikulace konsonantů	0 případů
Nekorektní asimilace znělosti	0 případů
Chybné užití kadence	0 případů
Chybný slovní přízvuk	0 případů
Překnutí	0 příkladů
Tempo řeči	370 slabik za minutu (6,17 slabik za sekundu) = rychlé tempo

⁶³ Dostupné z: http://www.rozhlas.cz/lide/brno/_osoba/1213

V mluveném spontánním projevu Moniky Brindzákové je poznat, že má dlouholeté zkušenosti ve veřejnoprávních médiích. Je nutno podotknout, že se v ukázce jedná o dialog dvou lidí – moderátorky a hosta. V tomto minutovém úseku se jí dá vytknout pouze krácení nebo naopak dlužení samohlásek a nedodržování rázu. Přestože Brindzáková mluví rychlým tempem, její mluva je srozumitelná a nedělá markantní chyby, dokonce se ani jednou nepřekla. Artikuluje správně a i po stránce syntaktické svůj projev pronáší bezchybně. Pouze v některých případech nedokončí větu, ale to je kvůli dialogické podmíněnosti rozhovoru.

Moderátorka zkracuje vokály zejména ve slovesech [myslim], [nevim] a také na konci slov [d'ectvi], což je pochopitelné z důvodu rychlosti promluvy. Krácení vokálů ve slovesech je běžné v obecné češtině a není tedy divu, že se některý jev objeví i ve spontánním projevu moderátorky. Další nespisovný jev jsem zaznamenala ve slově [promakaní], kde by koncový sufix měl být zakončen hláskou [é]. Nicméně s koncovým [í] působí projev Brindzákové familiérnějším dojmem, i když ve veřejnoprávním rozhlasu by k tomuto jevu docházet nemělo.

Ve třech situacích vynechala moderátorka souhlásku [j], a to ve slovech [po+d'me], [ň++ákí] a [ňe+ákí]. Vypuštění [j] uprostřed slov se neslučuje s českou výslovnostní normou a opět se blíží až k obecné češtině.

Prodlužování samohlásek jako například ve slovech [po+d'me:] a [služ:bi:] je důvodem rozmýšlení nad další výpovědí. Tímto prodloužením moderátorka získává čas a dopředu si připravuje, co chce říci. Na druhou stranu je obdivuhodné, kolikrát užila moderátorka hezitační zvuky. V minutovém úseku užila pouze ve dvou případech hezitačního zvuku, což opět vypovídá o patnáctileté zkušenosti s rozhlasovým či televizním médiem.

Přízvuky vkládá na začátky slov nebo na předložku před slovem i kadence jsou užity správně. Za systémovou chybu ovšem považujeme vynechání rázů, což se objevilo v devíti případech v rámci minutové promluvy. Tady opět musíme konstatovat, že Brindzáková chtěla projev přizpůsobit hovorové češtině.

V celé cca osmiminutové nahrávce Brindzáková systémové chyby nedělá, až na dlužení krátkých vokálů, jak jsme již popsali výše, v důsledku rozmýšlení se nad další výpovědí. Chybu v nesprávném přiřazení rodu adjektivu jsme zaznamenali pouze v jednom případě.

<00:06:38>

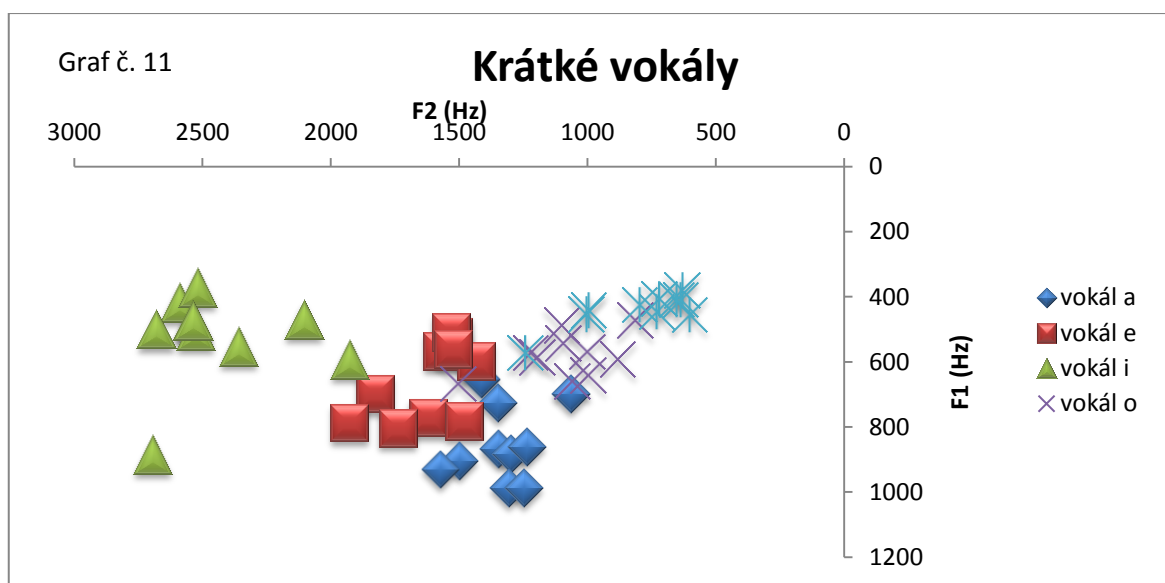
[vy ste tadi popsal svoji &přístup g životu: →]

Brindzákova původně chtěla nejspíš použít předmět v rodě ženském, ale poté po dobu hezitačního zvuku si dané slovo rozmyslela.

Další ojedinělou chybou v celé nahrávce jsme zpozorovali sdružení dvou konsonantů [dš] v neznělé [č] ve slově [nejrači].

Jinak musíme konstatovat, že mluvený projev Brindzákové je jen s výjimečnými chybami a působí velmi profesionálně. Kromě občasných prvků obecné češtiny a vynechávání rázů jsme žádné systémové chyby neobjevili.

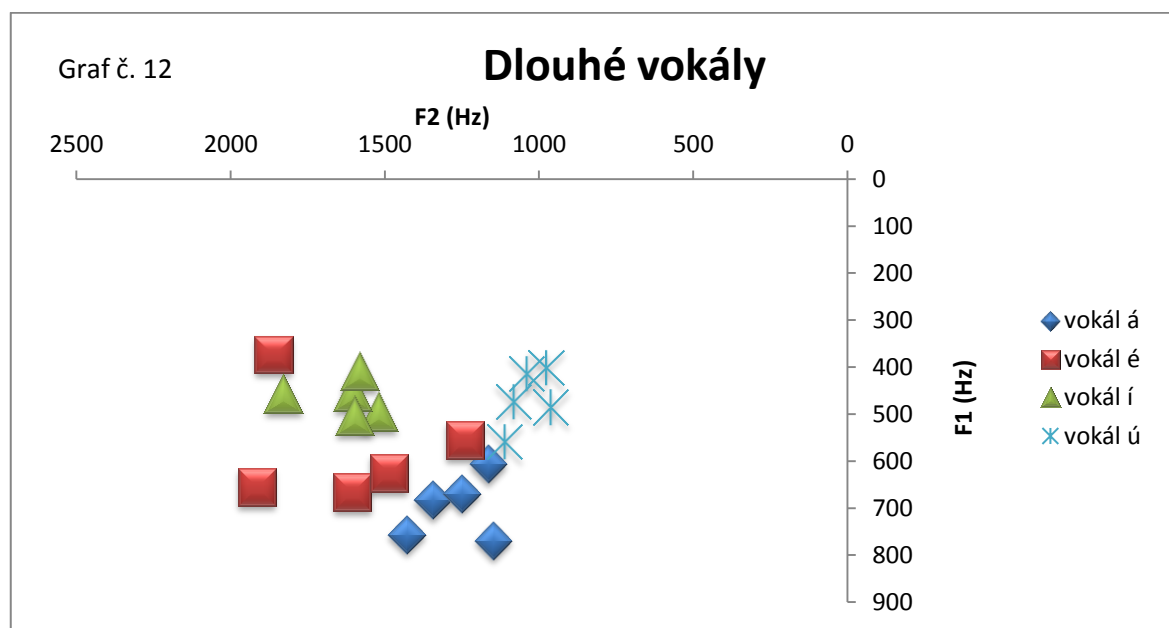
Formantová analýza:

	a	F1	F2	e	F1	F2	i	F1	F2	o	F1	F2	u	F1	F2
apetýtu		942	1234	televizních	824	1405	pianem	825	2374	schopnostem	1034	1201	kamerou	476	785
láska		733	1656	semafor	902	1825	line	728	2177	toho	689	1026	apetýtu	757	1204
adolescentů		822	1725	píšete	855	1638	fascinaci	527	2115	pokojičku	978	2297	ukončili	428	940
marta		930	1602	hostem	875	1553	kritický	606	2246	od	944	1138	super	534	1337
probrali		843	1571	sněženek	710	2904	i	600	2599	dvou	627	981	popřeju	569	1149

Monika Brindzákova má větší odchylky od normy než její kolegyně z *Dobrého rána*. Nejvíce chybí ve vokálech [a] a [e], pouze s tím rozdílem, že v hlásce [a] má vyšší hodnoty ve druhém formantu (o cca 70–200 Hz), tudíž má tendenci k přesvětlování, a v samohlásce [e] je odchylka od normy v prvním formantu o cca 100–200 Hz, což znamená, že se blíží středu vokalického trojúhelníku. Také Brindzákova nekorektně vyslovila světlý vokál [i], který má tendenci k otevřenosti, a to o cca 100–300 Hz. Další systémovou chybu jsme zaznamenali u vokálu [o], u něhož se hodnoty

lišily v prvním formantu o cca 200–300 Hz. Poté musíme konstatovat, že vysoký vokál [i] se blíží nekorektně ke středu o cca 100–300 Hz. Brindzáková má tedy tendenci k otevřenosti vokálů [e], [i] a [o].

	á	F1	F2	é	F1	F2	í	F1	F2	ú	F1	F2
převrátila		878	1846	takové	913	1513	rolí	383	2698	úžasné	562	1162
nápor		996	1426	nicméně	769	2393	cítíte	497	2687	kritikům	800	1083
legionáře		994	1468	českého	672	1863	moderní	508	2662	můžou	381	889
srovnával		1042	1463	kariéry	774	2217	tatínek	706	2840	úplně	459	740
brindzáková		953	1558	MHD	776	1847	výborně	430	1281	autobusům	543	938

Vokály [á] jsou až na jednu výjimku zcela korektně vyslovovány a nemají mezi sebou skoro žádné rozdíly. Největší odchylku jsme zaznamenali u vokálu [é], kde téměř všechny hodnoty prvního formantu byly nekorektně vyšší, než udává norma, a to o cca 70–200 Hz, což považujeme za chybu systémovou. Brindzáková má tedy otevřenější [é] a blíží se tak k vokálu [á]. Další odchylky byly spíše ojedinělé, proto je neposuzujeme jako prohřešky systémové.

Vokál [ó] jsme z důvodu nedostatku dat museli vynechat.

2.4 Moderátoři spontánního projevu ČRo Olomouc

2.4.1 Dobré ráno s Českým rozhlasem

Relace je obdobná jako *Dobré ráno, Moravo!* na ČRo Brno, vysílání také probíhá od 5 hodin do 9 hodin dopoledne. Dobré ráno moderuje Bořek Volný, který se

veřejnoprávnímu rozhlasu věnuje od střední školy a moderuje v ČRo Olomouc cca 4 roky.⁶⁴

Bořek Volný, Dobré ráno s ČRo Olomouc, 17. 2. 2015 (cca 1 minuta)

<00:00:00>

[dokonce i / **tělo** použili při přípravě **na**: ↓ tureckí celek ↓ volejbalistky **prostějova** jako: takoví trénink a prý je to velmi mocné dělo ↓ **taki** o tom budeme visílat už za pár minut ↓ v dobrém úterňím ránu **českého** rozhlasu olomouc ↓ zůstaňte naladěni →]

[volejbalistky **agelu** **prostějov** **latí** právě dnes / do turecka: ↓ **nikolif** ale bojovat s turkem **ale**: s turkiňemi → **f** **istambulu** **je** čeká odvěta **úvodního** kola **plej** **of** **ligi** **mistriň** **f** tamním **ekzačibaši** ↓ **f** **úvodním** vzájemném souboji **prestížní** **evropské** volejbalové soutěže **prohrál** prostějovský tým / **f** domácím prostředí → **a** to minulí týden **jedna** **tři** →]

[zdraví vás bořek volní → **a**: za chvíli vás pozve také **naš** host **g** jedné zajímavé **akci** ↓ **f** **uňičovje** totiž **převzmoj** **uš** dnes **otpoledne**: vládu nad **mněste:m** masopustní **maškari** ↓ **rej** **na** **masarikovje** námňestí **f** **uňičovje**: **vipukne**: dnes ve čtrnác+ **tricet** → **f** programu nebude **yibjet** **průvot** **s** **flašinetárem** → **o** **ochutnáfka** **jitrnic** **a** **místní+** **slatkoští** **?** **anebo**: **masopustní** **testament** → **více** **tedi** **právje** **teť** ↑ **f** **pozvance** **s** **organizátore+** **pane+** **jiří+** **urbáškem** ↓ **dobré ráno** →]

Nekorektní kvalita vokálů	1 případ
Nekorektní kvantita vokálů	9 případů
Nekorektní artikulace konsonantů	1 případ
Nekorektní asimilace znělosti	0 případů
Chybné užití kadence	0 případů
Chybný slovní přízvuk	0 případů
Překnutí	0 případů
Tempo řeči	336 slabik za minutu (5,6 slabik za sekundu) = střední tempo (horní hranice)

⁶⁴ Dostupné z: http://www.rozhlas.cz/lide/olomouc/_osoba/3172

Zvukový záznam zachycuje moderátora, který informuje posluchače o regionálních událostech. Bořek Volný není tak zkušeným moderátorem jako předchozí kolegyně z ČRo Brno. Jeho prohrškem ve spontánní mluvě je dloužení vokálů v důsledku rozvahy nad skladbou další výpovědi. Tato chyba je evidentně systémová a není jen náhodná. Na druhé straně nedochází ke krácení vokálů, což je podle ortoepické normy správné.

Na jeho projevu jsou výrazné větné přízvuky, které někdy vyrazí až příliš ostře, a kazí tak celkový dojem z výstupu. Nejvíce se tento jev týká skupiny konsonantů [pr], a to hlavně ve slovech [**prostějova**], [**prohrál**], [**prestížní**]. Konsonanty jsou vyraženy dopředu a způsobují rezonující [r].

Největší chybu však lze pozorovat na konsonantech na koncích slov, a to především bilabiálu [m] v 7. pádě na konci zaznamenaného úseku ve slovech [organizátore+] a [jiří+]. Také ve slově *místních* je patrné polknutí posledního konsonantu [ch]. Zdá se, že se jedná o chyby systémové.

Dalším prohrškem se jeví ledabylá výslovnost ve slově [laťí], což mělo znamenat, že *volejbalistky letí* a také [tělo], které je v další výpovědi řečeno již správně jako [dělo]. V druhém případě tak dochází k nepochopení významu věty. Z prvotního poslechu jsme nepochopili, co tímto termínem moderátor myslí. V další výpovědi týkající se volejbalistek bylo nepochopení vyvráceno a podpořeno respondentkou z volejbalového týmu, která mluvila o děle. Obě chyby byly zrekapitulovány jako ojedinělé.

Nezaznamenali jsme případ chybné asimilace znělosti. I frázování a syntax jsou po stránce jazykové zcela bezchybné.

V kompletních nahrávkách se objevují často případy nesrozumitelných slov, jako tomu bylo výše v transkribovaném textu. Například ve slovním spojení [trajové zviklostí], kde moderátor chtěl říci *krajové*. Oboje konsonanty jsou neznělé orály a změnilo se místo artikulace, a to z veláry [k] na prealveoláru [t].

Dále jsme si všimli prohršků v oblasti syntaxové, a to ve větách:

<00:01:27>

[a: máte takoví &?opravdu kvalifikovaní odhad vy jako organizátora →]

Zde došlo k vyšinutí z větné vazby, kdy moderátor se chtěl zeptat na odhad organizátora, ale náhle vložil slovní spojení *vy jako*, a tudíž výsledná výpověď vyzněla jako nesmyslná.

<00:01:27>

[a: za yvíli se podíváme na městská kulturní &?organizace a zařízení v hranicích
↓]

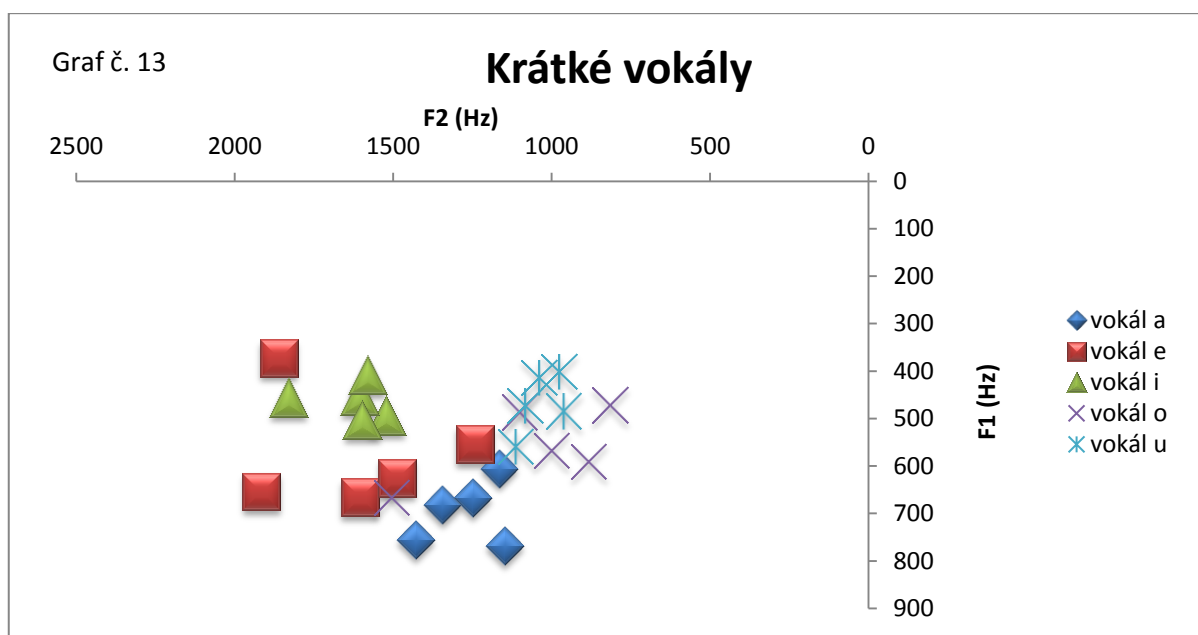
V dané výpovědi Volný užil chybný střední rod v množném čísle, zřejmě chtěl použít předmět ve středním rodě, načež místo toho zvolil slovo *organizace* a adjektivu ponechal koncovku středního rodu.

Moderátor také vynechal hlásku [m] v 7. pádě ve slově [urbáške+]. Z tohoto důvodu musíme konstatovat, že daná chyba je systémová. V důsledku zrychleného tempa vynechává i konsonanty ve sdružení souhlásek uprostřed slov, jako je tomu ve slovech [tagz+aňe] a [přistelkovou]. Poslední zmíněné slovo mělo znamenat *příspěvkovou*. Tady moderátor skupinu konsonantů [spj] nahradil přední alveolárou [t].

Také Volný neúmyslně zkomolil jméno své kolegyně Dity Vojnarové, jejíž příjmení znělo ve vysílání jako [hojnarové], a to z důvodu nesprávného místa artikulace. Jelikož [v] i [h] jsou konstriktivy středovými, udělal moderátor chybu v místě artikulace, kde labiodentálu [v] zaměnil za laryngálu [h]. Tyto případy jsou důsledkem nepřesné artikulace a líného jazyka moderátora. Vzhledem ke krátkosti nahrávky a poměrně velkému počtu chyb musíme konstatovat, že moderátor příčinou zrychleného tempa mluvy chybuje systémově v artikulacích daných slov.

Nejčastěji (3 případy) Bořek Volný změnil artikulaci konsonantů tak, že výslednou hláskou je neznělá ústní prealveolára [t]. Ve dvou případech tento jev nastane ve změně způsobu artikulace.

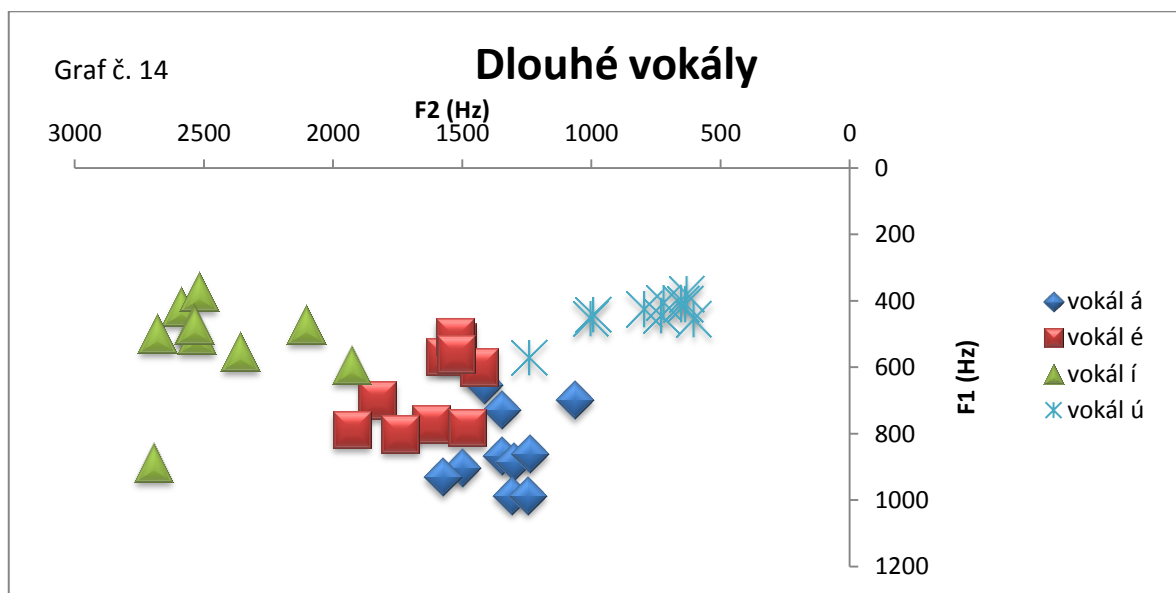
Formantová analýza:

	a	F1	F2	e	F1	F2	i	F1	F2	o	F1	F2	u	F1	F2
	jedna	756	1429	eczacibasi	654	1915	taky	457	1829	co	487	1100	turkem	485	962
	trvat	605	1165	podle	555	1241	uničově	495	1521	od	472	814	opravdu	473	1083
	manažera	682	1345	dnes	666	1605	chvíli	453	1605	novinky	667	1504	sloučila	402	976
	a	668	1250	ředitel	625	1487	informace	409	1581	ohlasy	591	882	už	559	1112
	třeba	768	1148	děkujeme	373	1860	regionu	504	1597	host	568	1000	uvolnila	414	1039

Na grafu č. 13 můžeme pozorovat, že všechny vokály jsou správně umístěny ve vokalickém poli až na pár výjimek. Vokál [i] je ovšem posunut směrem doprava, a to se týká každého případu, který jsme zaznamenali. Důvodem jsou nízké hodnoty druhého formantu, což činí cca -500–200 Hz. Musíme ovšem konstatovat, že ani jeden vokál nemá tendenci k otevřenosti, což vytýká například Strahl ve své publikaci.

Žádnou systémovou odchylku kromě nízkých hodnot druhého formantu hlásky [i] jsme nezjistili.

	á	F1	F2	é	F1	F2	í	F1	F2	ú	F1	F2
	čeká	726	1348	také	567	1566	masopustní	419	2588	úvodního	379	630
	vládu	698	1064	nějaké	522	1522	dohlížet	594	1928	ředitelů	453	1004
	čtrnáct	866	1347	českého	508	1529	hranicích	374	2519	úterním	405	721
	městská	653	1415	zavést	598	1434	fungování	472	2104	průvod	445	731
	zeptáme	883	1299	dobrém	560	1525	tým	887	2694	úvodním	441	994

Na grafu č. 14 jsme nezaznamenali žádné systémové chyby. Z důvodu nedostatku dat jsme museli vypustit vokál [ó]. Přestože jsme ve fonetické analýze zaznamenali chybně vyslovené vokály, tak naopak v analýze formantové jsme na větší prohřešky jak u krátkých, tak u dlouhých vokálů nenašli. Musíme tedy konstatovat,

že se jednalo o přefeknutí, což ale bylo důsledkem rychlé mluvy a nikoliv systémově nekorektní artikulací vokálů.

2.4.2 Dobré odpoledne s Českým rozhlasem Olomouc

Odpolední relaci vysílá ČRo Olomouc od 12 do 19 hodin. Nejedná se o ucelený hodinový blok, jak je tomu u *Dobrého rána*, promluvy jsou tu nanejvýše 10minutové. Programem pořadu jsou aktuální reportáže, pozvánkový servis, po 14 hodině je to soutěž *Hřebíky* a také hudba s písničkami na přání. Odpolední relaci prokládají každý den jiné pořady s různými moderátory. Denně jsou odpoledne vysílány zhruba tři další relace. Ve všední dny moderuje *Dobré odpoledne* většinou Zora Ježková.

Přestože je absolventkou Přírodovědecké fakulty Univerzity Palackého, do ČRo Olomouc nastoupila Zora Ježková v roce 1995. Bez tříleté přestávky, kdy pracovala v Radiožurnálu, je v olomoucké stanici součástí vysílacího týmu už dvacet let. Bezpochyby musíme konstatovat, že moderátorka je velmi zkušená ve svém mluveném projevu.⁶⁵

Zora Ježková: Hrajeme na přání, 5. 2. 2015 (cca 1 minuta)

<00:08:50>

[český rozhlas ?olomouc **zdr:aví f** písničkách **na** přání ↓ **zdravíme** vás fšexni →
√kteří xcete kohokoliv ?**oslovit** &prostřednictvím &**našeho** visílání → √vitočte potom
telefon pjet osum pjet **sto sto** ?a **nebo** pošílejte: ?esemeskové vskazi √na **sedum** dva tři
sedumdesát tři **třicet** tři **padesát** jedna √?a protože právě dnes máme den **f pohibu**
tadi na vlnách českého rozhlasu ?**olomouc** tag: budeme rád'i **gdiš** nám třeba i budete
psát ?a nebo **volat** √**zdali** se teď v zimně vjenujete nějakým zimním **sportúm** √nebo ste
se vjenovali √**dřive** třeba **gdiš** ste bili hodně **mlad'í** ↓ **co/pak** v zimně √**vi rád'i d'eláte**
jestli ně+ákým způsobem **trénujete** na jaro ↑ √abyste se objevili f té **fit kultisi na: první**
jarní mňesíc_e_a samozřejmě pak také **do** plavek ↓ √f tuhle yvíli **uš** zdravím ale naše
rozhlasové **mlád'í** tadi: ↓ na telefonu je **lenka** ze dvorcu slečna lenka leňi dobrí den
ah:o:j ↓]

⁶⁵ Dostupné z: http://www.rozhlas.cz/lide/olomouc/_zprava/zora-jezkova--881984

Nekorektní kvalita vokálů	1 případ
Nekorektní kvantita vokálů	5 případů
Nekorektní artikulace konsonantů	3 případy
Nekorektní asimilace znělosti	1 případ
Chybné užití kadence	0 případů
Chybný slovní přízvuk	0 případů
Přeřeknutí	1 případ
Tempo řeči	283 slabik za minutu (4,72 slabik za sekundu) = střední tempo

Ve výše uvedené transkripci se jednalo o zachycení minutového dialogu. Zora Ježková má za sebou dvacet let zkušeností v rozhlasovém vysílání a je to poznat. Až na jeden případ nesrozumitelného slova a jednu špatně slyšitelnou koncovku je projev moderátorky srozumitelný a důrazný. Ježková mluví střední tempem a s rozvahou i to je důvodem poměrně bezchybné spontánní mluvy.

Nesrozumitelné slovo bylo [kultisi], čímž moderátorka zřejmě zamýšlela říct *kondici*. Ve slově naprosto špatně užila asimilaci znělosti a z tohoto důvodu nebylo rozumět významu slova. Vokál [o] se stal uzavřeným a přiblížil se k hlásce [u], dále nosní prealveolára [n] byla zaměněna za bokovou prealveoláru [l], což vedlo k chybné asimilaci hlásky [d]. Poté se změnil způsob artikulace, kdy z původního [c] se stalo [s].

Ve zhruba 12minutovém zvukovém záznamu jsme zaznamenali jednu nesrozumitelnou koncovku ve slově [karlovje], jež měla ve výpovědi podobu následující:

<00:10:46>

[√a: třeba takový ližařský ?areál √&ski?areál mišák f karlovi pot prad'edem →]

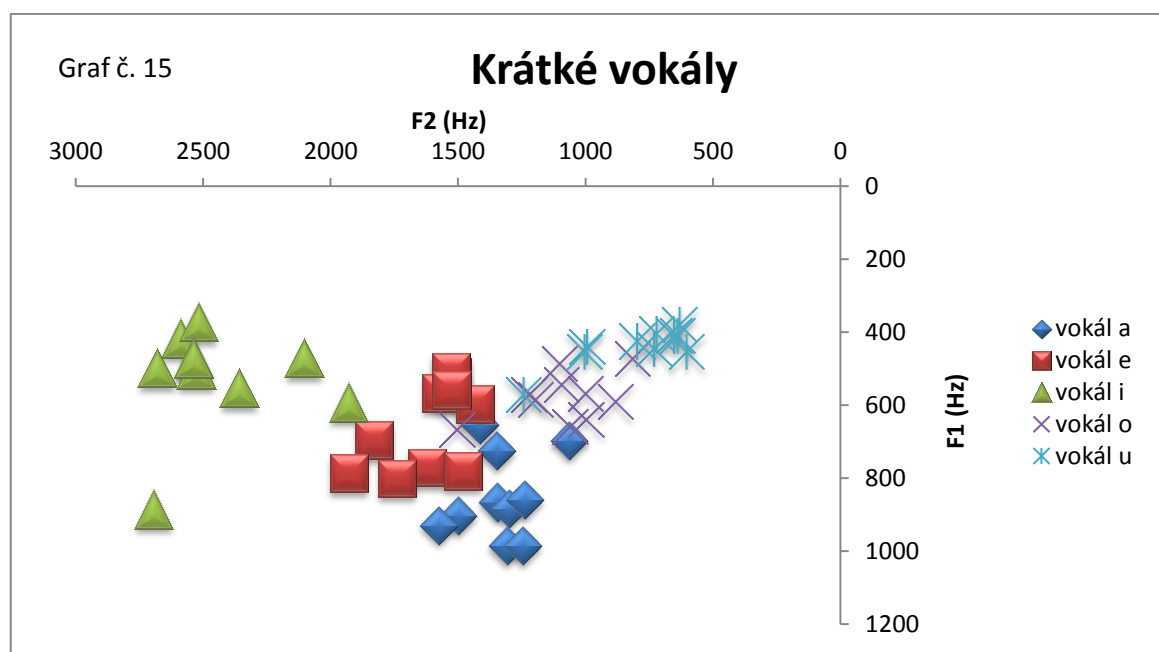
Zde moderátorka použila zúžené [e], které v konečném důsledku vyznělo jako [i]. Dále moderátorka v jednom případě zkrátila dlouhý vokál ve slově [vim], což ale musíme pokládat za chybu ojedinělou, jelikož se v celém záznamu tato chyba na jiném místě neobjevila.

Ve dvou případech však musíme konstatovat, že jsme zaznamenali zjednodušení výslovnosti skupiny konsonantů. Nejprve se tento jev objevil ve slovním spojení [načéním skautem], kde sdružení souhlásek [dš] změnil na postalveoláru [č], což se neslučuje s výslovnostní normou. Moderátorka se také dopustila chyby ve slově

[devatenác++et], kde konsonanty [ts] vytvořili šev v podobě prealveoláry [c] na hranici slov *devatenáct* a *set*. A v důsledku jednodušší výslovnosti ponechala moderátorka pouze jednu hlásku [c].

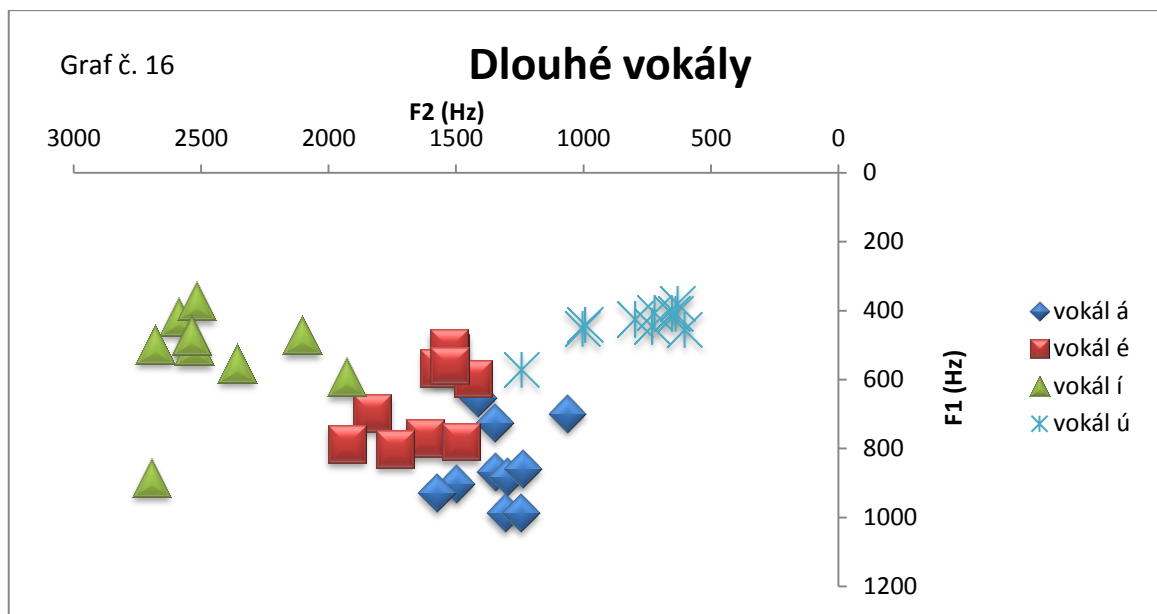
Jinak jsme ale v pořizovaném záznamu neobjevili žádné systémové chyby, a tak musíme konstatovat téměř bezchybný mluvený projev. Také v syntaktické rovině byla většina výpovědí správně utvořena.

Formantová analýza:

	a	F1	F2	e	F1	F2	i	F1	F2	o	F1	F2	u	F1	F2
pracovišti		971	1358	nebo	707	1571	jahody	556	2024	otázku	585	1195	běhu	490	784
foglar		813	1147	mějte	571	1449	dispozici	586	1949	doufám	543	1094	pokračujeme	391	1094
panda		845	1532	evzenie	693	1854	třicet	569	1954	laďo	572	1221	lucky	539	1063
ano		1045	1424	plavek	716	1690	lyžařské	471	2092	volat	640	998	automobilka	486	1109
gastritida		769	1628	sviště	716	1741	i	465	2234	neschopnost	659	1060	lyžuje	603	1916

Zora Ježková se dopustila dvou systémových prohřešků, a to v mírné tendenci k otevřenosti vokálu [i] a [u]. Hodnoty předního vokálu převyšovaly standard o cca 50–90 Hz a zadní vokál o cca 60–100 Hz. Jedná se tedy jen o mírnou tendenci k otevřenosti vokálů. Z měření jsme nezjistili další systémové chyby neshodující se s normou.

á	F1	F2	é	F1	F2	í	F1	F2	ú	F1	F2
právě	986	1308	evženie	697	1828	slyšíme	500	2681	svišťů	455	603
svátku	860	1238	tichého	771	1622	zkoušíte	555	2359	úspěšně	409	638
otázkách	903	1500	plynulé	781	1481	který	504	2528	koneckonců	571	1242
násilné	929	1575	také	787	1928	vysílání	473	2539	února	409	652
á	986	1247	nějakému	802	1739	písnička	474	2536	sportům	425	796

Všechny skupiny dlouhých vokálů se nepřekrývají, přestože je vokál [é] posazen o cca 70–100 Hz níže, než udává norma. Zora Ježková vyslovuje všechny vokály až na jeden případ s téměř shodnými hodnotami (s rozdílem do 200 Hz) obou formantů, což se u žádného z moderátorů v tak velké míře nestalo.

Žádný další prohřešek jsme z měření nevy pozorovali, tudíž musíme konstatovat, že Zora Ježková vyslovuje dlouhé vokály téměř bezchybně.

3. Porovnání všech mluvčích

Jelikož jsme se zabývali moderátory zpravodajských relací a pořady, ve kterých dominovala spontánní mluva, rozdělili jsme následující porovnání na mluvní projevy tzv. zprávařů a moderátorů programových vysílání. Také jsme se snažili porovnat moderátory podle jejich působiště, což znamená, že jsme se pokusili najít rozdíly mezi brněnskou a olomouckou stanicí. Cílem bylo nalezení společných rysů moderátorů regionálních stanic.

3.1 Rozdíly mezi moderátory zpravodajství

Pro danou analýzu byli vybráni čtyři moderátoři, z nichž byly dvě ženy a dva muži. Nejzkušenějším z moderátorů zpravodajství je Radim Schwáb, který pracuje v ČRo Olomouc již třináctým rokem. Všichni mluvili rychlým tempem, a to v rozmezí od 5,62 do 6,07 slabik za sekundu. Přičemž 5,6 sekund za sekundu už je podle Bartoška považováno za horní hranici průměrného mluvního tempa. Nejrychleji z moderátorů mluvila Věra Jelínková, která se z tohoto důvodu i často přeříkávala. Naopak nejpomaleji realizoval svůj mluvený projev Radim Schwáb z ČRo Olomouc, což se promítlo do bezchybného minutového úseku. Nikdo z moderátorů se však nepřiblížil průměrnému tempu natolik, aby se jeho projev stal ideálem v tempu řeči 5,083 podle Bartoška.

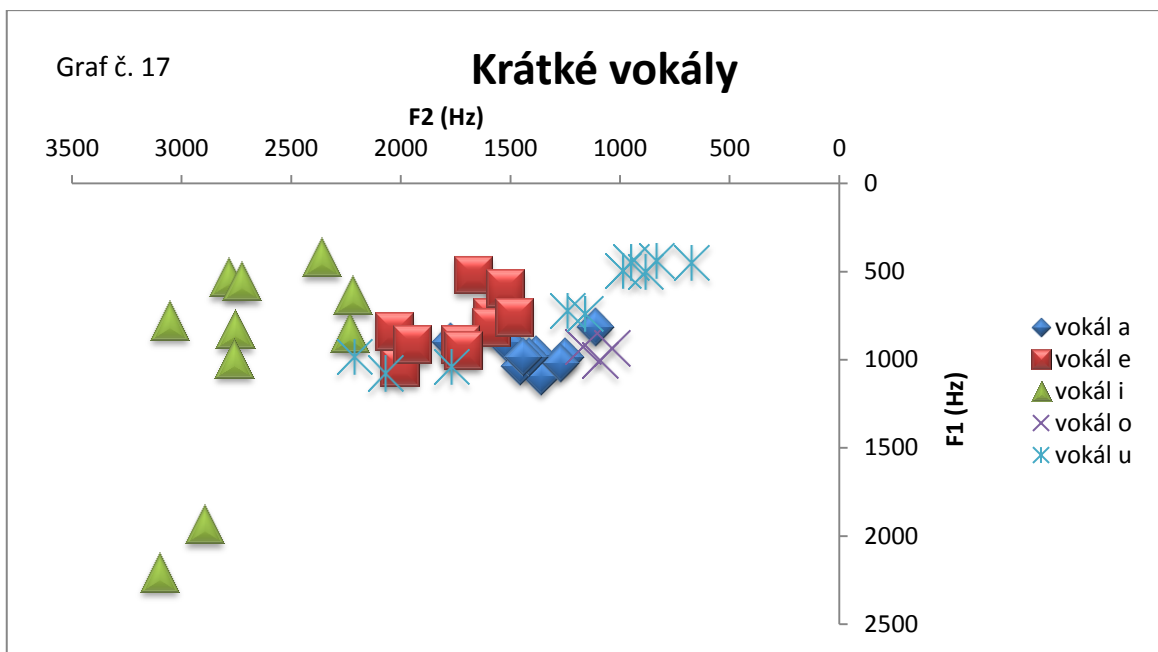
Jak už jsme zmínili výše, nejvíce se přeříkávala Věra Jelínková, která se v analyzovaném minutovém záznamu přeřekla třikrát. Na druhé straně ani jednou se nedopustil chybného vyslovení slova Radim Schwáb, který byl v podstatě bezchybný v celém zkoumaném úseku zpravodajského přehledu. Zdeněk Truhlář a Marie Štěrbová se dopustili oba jednoho přeřeknutí.

Když porovnáme realizaci vokálů moderátorů, tak musíme konstatovat, že chybně artikulované vokály se objevily pouze u Věry Jelínkové a Marie Štěrbové, a to po jednom příkladu. Z tohoto důvodu musíme pokládat chyby za ojedinělé. Kvantitativně nesprávně realizované samohlásky se objevily jen u moderátorů ČRo Brno, kteří se dopustili chyb ve čtyřech případech. Truhlář třikrát zkrátil realizaci dlouhého vokálu a Jelínková naopak jednou vokál prodloužila z důvodu zaváhání nad další výpovědí.

Chybnou artikulaci konsonantů jsme zaznamenali opět jen u brněnských moderátorů, přičemž moderátor měl tři chybné realizace konsonantů a hlasatelka jeden případ. Chybného slovního přízvuku se dopustila jen Věra Jelínková v názvu firmy, který vyslovila nepřesně.

Nejlépe v analýze mluvních projevů „zprávařů“ tedy dopadl olomoucký moderátor Radim Schwáb.

Porovnání formantové analýzy:

a	F1	F2	e	F1	F2	i	F1	F2	o	F1	F2	u	F1	F2
	1019	1365		907	1490		1033	2011		612	1509		834	1704
	636	1354		1127	1522		650	1918		573	1057		1081	2920
	836	1142		831	1435		866	1866		529	994		567	1018
	1088	1297		514	1518		1026	1936		651	1050		889	1100
	1058	1600		866	1806		866	1687		866	1806		585	905
	996	1372		854	1990		691	1727		723	1277		724	1181
	1086	1514		950	1911		556	2719		870	1335		599	1115
	907	1595		852	2282		1078	2034		692	1080		544	1054
	1107	1646		687	1709		958	2004		528	1559		652	1178
	978	1559		959	1631		764	2305		939	1180		490	1089

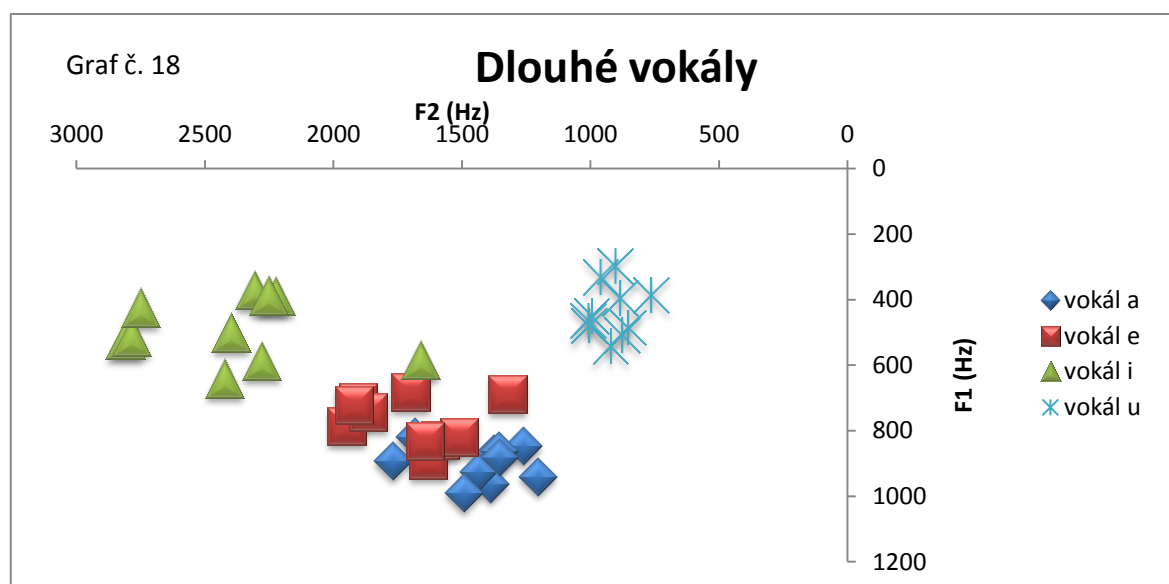
Z grafu č. 17 je vidět, že formantová pásma jednotlivých vokálů jsou rozprostřena po obsahu celého grafu a navzájem se překrývají. Tato analýza se týká jen brněnských moderátorů zpravodajství.

Ze společných největších prohřešků týkajících se kvality vokálů musíme u brněnských moderátorů vytknout hlavně velkou otevřenost vokálu [i], kde jen v jednom případě byly hodnoty prvního formantu v normě. Měření se odchylovalo od předepsaných standardů o cca 50–500 Hz. Z tohoto důvodu pokládáme otevřené [i] za častý prohřešek brněnské stanice.

Dalším společným znakem je otevřenost [e], což činí v průměru navýšení o cca 200 Hz. Ovšem s přihlédnutím ke skutečnosti, že Truhlář má velkou otevřenost zmíněného vokálu a Jelínková má spíše tendenci k širokému [e].

Shodně musíme zhodnotit i případ otevřenosti hlásky [u], u které opět dochází k průměrným vyšším hodnotám (cca 200 Hz), než ukládá norma. Ale je nutné podotknout, že u Truhláře je patrná odchylka při srovnání s projevem Jelínkové, která má tendenci k otevřenosti pouze mírnou.

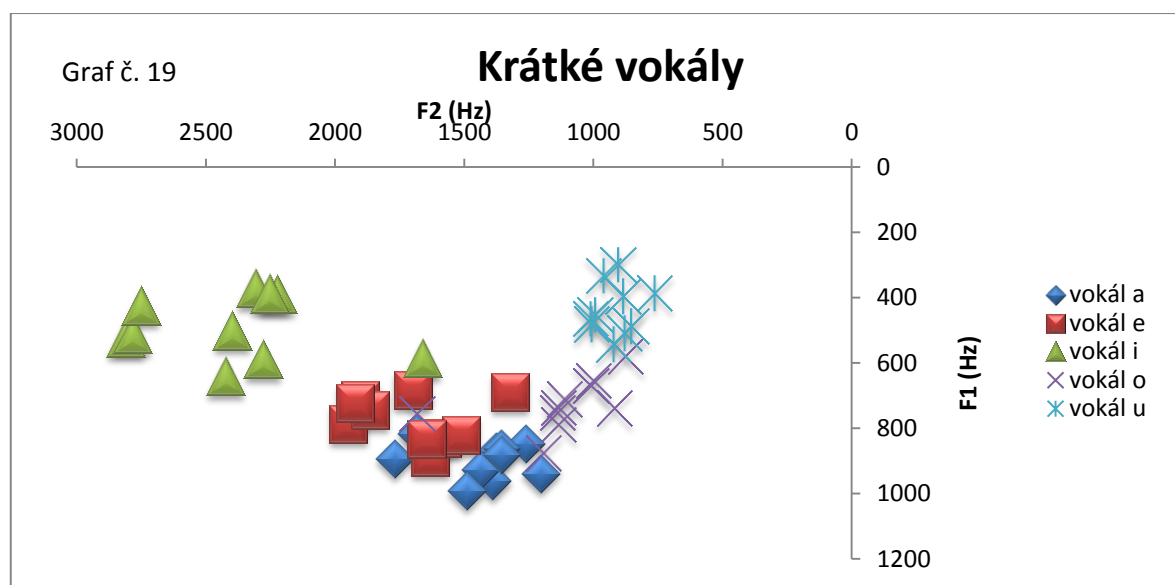
Můžeme tedy konstatovat, že brněnští moderátoři mají otevřenější [i], než uvádí Palková ve svém souhrnu, a objevuje se tudíž napjatost daného vokálu. Tuto skutečnost nicméně potvrzuje i Krčmová ve své publikaci z roku 1986 o běžně mluveném jazyku v Brně. Zmíněný typ špatné výslovnosti popisuje i Strahl a pokládá jej za nejčastější chybu v česky mluvených projevech.

á	F1	F2	é	F1	F2	í	F1	F2	ú	F1	F2
	982	1252		518	1669		848	2233		1077	2068
	970	1385		759	1584		782	3056		447	949
	1093	1362		814	1587		637	2219		1040	1768
	1015	1273		595	1525		2211	3100		495	985
	815	1113		762	1484		420	2360		983	2211
	1035	1456		914	1731		1935	2895		500	883
	984	1416		1040	2006		829	2756		723	1238
	895	1520		838	2031		995	2761		448	672
	895	1774		947	1717		535	2786		437	832
	983	1443		913	1949		557	2725		738	1160
							495	2485			

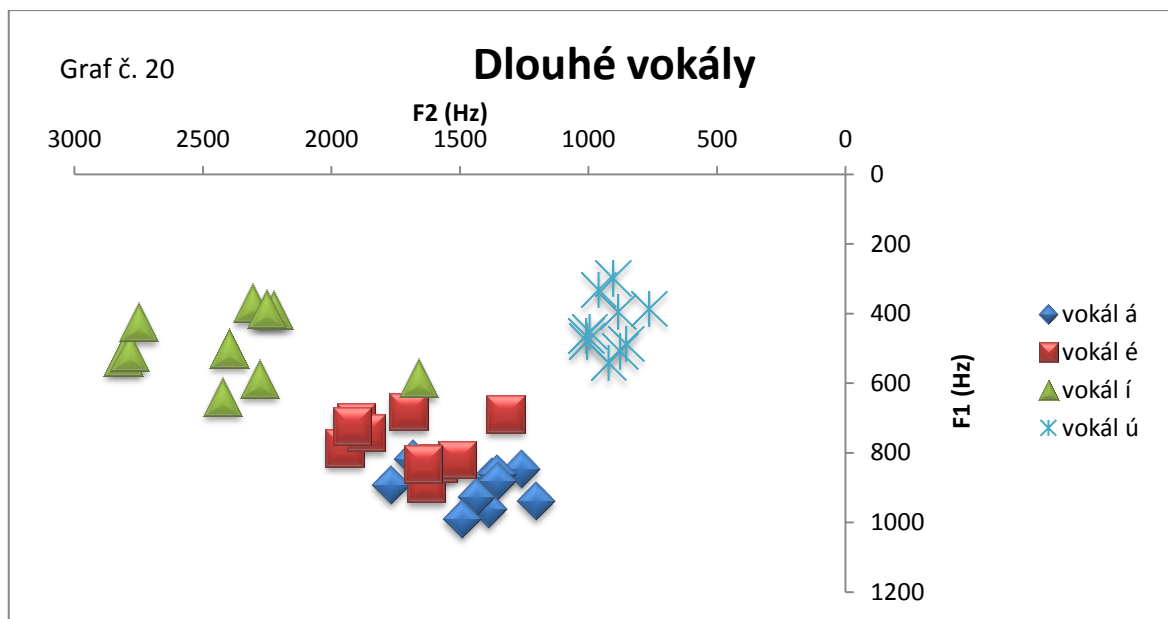
Společným prohřeškem obou brněnských moderátorů je mírně otevřené [é] a to činní o cca 170 Hz vyšší hodnoty, než uvádí norma. Jinak jsou výchyly individuální a žádné navzájem propojené chybné znaky artikulace jsme nezaznamenali. Proto je nutné konstatovat, že v krátkých vokálech jsou znatelnější prohřešky, nežli je tomu u vokálů dlouhých.

V rozprostření po grafickém poli je viditelná soudržnost vokálu [á]. Naopak nejvíce vychylující se od normativního formantového pole je vokál [ú]. Zajímavostí je, že výchylku u obou moderátorů pozorujeme u stejného slova *stupňů*.

a	F1	F2	e	F1	F2	i	F1	F2	o	F1	F2	u	F1	F2
	986	1498		534	1786	395	1936		876	1192		659	1078	
	775	1178		723	1762	972	1589		736	1133		624	1181	
	891	1371		611	1784	601	1824		738	918		445	1140	
	863	1225		648	1520	747	1709		710	1111		644	1020	
	984	1455		909	1562	685	1384		788	1134		1046	1331	
	796	1870		673	1843	765	2009		669	1008		634	856	
	890	1489		917	1606	472	2449		654	998		570	896	
	862	1264		780	1981	762	2017		752	1139		831	1088	
	860	1603		512	2107	674	2709		755	1683		475	1035	
	776	1217		789	1953	574	2368		578	875		889	1194	

Společná charakteristika krátkých vokálů olomouckých moderátorů je následovná: Výrazné shodné prohřešky jsme neobjevili. Většinou jde o chyby individuálního charakteru, ačkoli bychom mohli konstatovat, že červená čísla se u obou objevují nejvíce v prvním formantu hlásek [i] a [u]. Obě průměrné hodnoty odchylek však dosahují nad 200 Hz.

á	F1	F2	é	F1	F2	í	F1	F2	ú	F1	F2
	846	1262		888	1630		390	2224		542	922
	961	1391		829	1586		589	2278		464	1010
	870	1376		713	1902		372	2307		298	904
	926	1436		689	1322		502	2398		332	960
	861	1357		820	1512		389	2252		386	763
	892	1770		787	1948		525	2810		486	854
	817	1684		682	1699		641	2424		480	1006
	881	1356		743	1864		513	2784		395	885
	990	1492		723	1920		586	1660		508	878
	939	1205		833	1645		426	2750		451	994

Olomoučtí moderátoři v dlouhých vokálech nedělají žádné systémové chyby. Pouze se ve výjimečných případech odkloní od normy, ale tyto prohřešky jsou jen s minimálními rozdíly. Schwáb i Štěřbová mají skoro bezchybnou artikulaci dlouhých vokálů.

Z hlediska formantové analýzy vyšly hodnoty celkově méně příznivě brněnské stanici Českého rozhlasu, ať už v krátkých, nebo v dlouhých realizacích vokálů. Tuto skutečnost lze procentuálně vyjádřit. Brněnští moderátoři zpravodajství mají nadpoloviční chybovost, a to 54% v krátkých vokálech, kdežto olomoučtí hlasatelé mají chybovost pouze 35%. U dlouhých vokálů se Truhlář s Jelínkovou dopustili prohřešků ve skoro 34 % případů a Schwáb se Štěřbovou chybovali v pouze 15 % vokálů.

Kdybychom chtěli porovnat moderátory podle pohlaví, tak mužská polovina by se vyznačovala otevřeností krátkých vysokých vokálů, přičemž je [i] širší v daleko větší míře než [u]. Na druhé straně Jelínková se této otevřenosti dopouští ve stejné míře také, tudíž to nemůžeme pokládat za charakteristiku mužských moderátorů. Nicméně mužská

část má větší tendenci než ženy posunovat vysoké vokály do středu vokalického trojúhelníku. Tento posun u moderátorek nepozorujeme.

3.2 Rozdíly mezi spontánně mluvícími moderátory

Předmětem analýzy spontánních mluvených projevů byli moderátoři z programově příbuzných relací, a to *Dobré ráno, Moravo!*, *Apetýt*, *Dobré ráno s Českým rozhlasem Olomouc* a *Dobré odpoledne s Českým rozhlasem Olomouc*. Zkoumané hlasy patřily třem ženám a jednomu muži. Nejzkušenější moderátorkou je Monika Brindzáková, která pracuje v ČRo Brno již 14. rokem, a naopak nejméně zkušený se zdá být Bořek Volný, který se moderování v ČRo Olomouc věnuje asi čtyři roky. Jarka Eliášová sice je zaměstnaná v rozhlasu přes dva roky, ale předtím už v rádiu pracovala.

Většinou moderátoři volili střední tempo své řeči, přičemž byla rychlost v rozmezí od 4,72 do 6,17 slabik za sekundu. Nejvyšší hodnoty dosáhla Monika Brindzáková, která moderuje pořad *Apetýt*. Rychlé tempo v rozhovoru bylo důsledkem snahy o co nejrychlejší dotazy, aby jí host neskočil do řeči. Naopak nejnižší hodnoty byly vykážány u Zory Ježkové, která mluvila středním tempem v odpolední relaci. Moderátorka se tu snažila zaujmout potenciální zájemce o písničky na přání, a tak kladla důraz na podstatná slova ve větách.

Při srovnání promluv moderátorů musíme konstatovat, že ani jeden z nich se po celou dobu nahraných záznamů nedopustil významných prohřešků v jazykové rovině syntaktické. Realizované výpovědi měly svůj začátek i konec. V rozhovoru Moniky Brindzákové se jednalo o nedokončenou větu v důsledku dialogu.

V minutové ukázce profesionálního projevu vybraných moderátorů se přeřekla pouze Zora Ježková, přestože její mluvní tempo vykazovalo nejnižší hodnoty ze všech moderátorů.

Ve spontánních projevech byla nejčastější chybná kvantita hlásek a to se týkalo zejména dloužení krátkých vokálů z důvodu rozmýšlení se nad další výpovědí, k čemuž se samozřejmě přidaly i hezitační zvuky. Nejvíce případů dloužení samohlásek jsme zaznamenali u moderátora Bořka Volného, který se tohoto prohřešku dopustil v devíti případech. Na druhou stranu ale v minutovém úseku nepoužil ani jeden hezitační zvuk. Chybné kvantity se dopustila i Monika Brindzáková, která prodloužila osm vokálů a navíc sedm dlouhých samohlásek zkrátila. Příčinou tolika chyb byl hodinový rozhovor, ve kterém spíše přemýšlela nad obsahem než nad formou projevu.

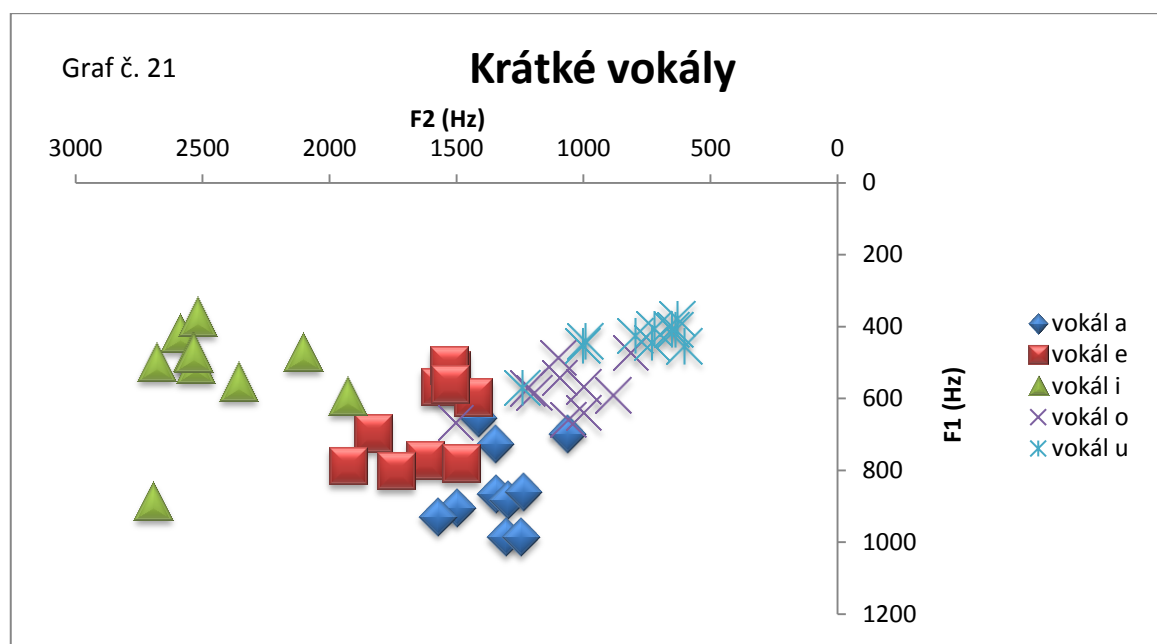
Pouze jednoho prohřešku ohledně kvantity vokálů se dopustila Jarka Eliášová. Kromě moderátorky Apetýtu, která artikulovala samohlásky bezchybně, vyslovili ostatní moderátoři vokál vždy v jednom případě nepřesně.

Dalším chybám už se brněnské moderátorky vyvarovaly. Naopak olomoučtí moderátoři se dopustili chyb v artikulaci konsonantů. Třikrát chybovala Zora Ježková, což však bylo v rámci chybně vysloveného slova a Bořek Volný chyboval sice jednou, ale došlo tak k celkovému nepochopení výpovědi kvůli špatné artikulaci vokálu [d].

Monika Brindzáková a Zora Ježková krátily ve slovesech vokál [í] a také v jednom případě nahradily skupinu konsonantů [dš] postalveolárou [č].

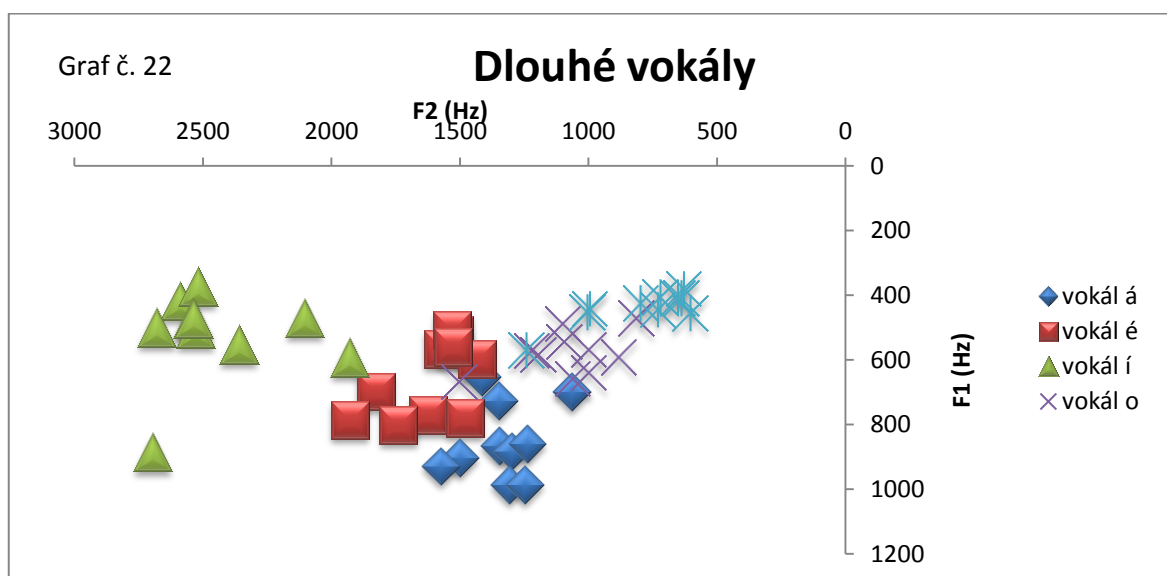
Nejméně zkušený moderátor z ČRo Olomouc se dopouštěl nejvíce chyb. Naopak skoro bezchybně pronesla svůj mluvený projev Jarka Eliášová, která je moderátorkou Dobrého rána v Brně, stejně jako Volný.

Porovnání formantové analýzy:

a	F1	F2	e	F1	F2	i	F1	F2	o	F1	F2	u	F1	F2
	817	1610		470	2550		447	2211		553	1267		528	1208
	1066	1578		754	1794		396	2484		537	938		568	1448
	708	1383		888	1601		596	1440		610	1321		561	1128
	967	1288		726	1701		585	1521		544	1308		457	811
	1074	1461		541	1834		558	2578		690	935		413	1199
	942	1234		824	1405		825	2374		1034	1201		476	785
	733	1656		902	1825		728	2177		689	1026		757	1204
	822	1725		855	1638		527	2115		978	2297		428	940
	930	1602		875	1553		606	2246		944	1138		534	1337
	843	1571		710	2904		600	2599		627	981		569	1149

Největším prohřeškem obou brněnských moderátorek je, stejně jako u brněnských moderátorů zpravodajství, otevřenost vysokého vokálu [i], a to o cca 60–320 Hz. Brindzáková měla k širšímu [i] větší tendenci. Další systémovou odchylkou bylo posunutí vokálu [u] směrem ke středu vokalického trojúhelníku (o cca 100–400 Hz). U obou moderátorek jsme zaznamenali otevřenější [e], ale ne v takové míře jako u vysokého vokálu [i]. Hodnoty prvního formantu se od normy odchylovaly o cca 50–200 Hz. Tento jev jsme zaznamenali i u brněnských moderátorů zpravodajství, tudíž musíme konstatovat, že pro brněnskou stanici je typická otevřenost [i] a v menší míře i tendence otevřenosti [e]. Další odchylky byly individuálního charakteru, tudíž jej nemůžeme porovnávat zároveň.

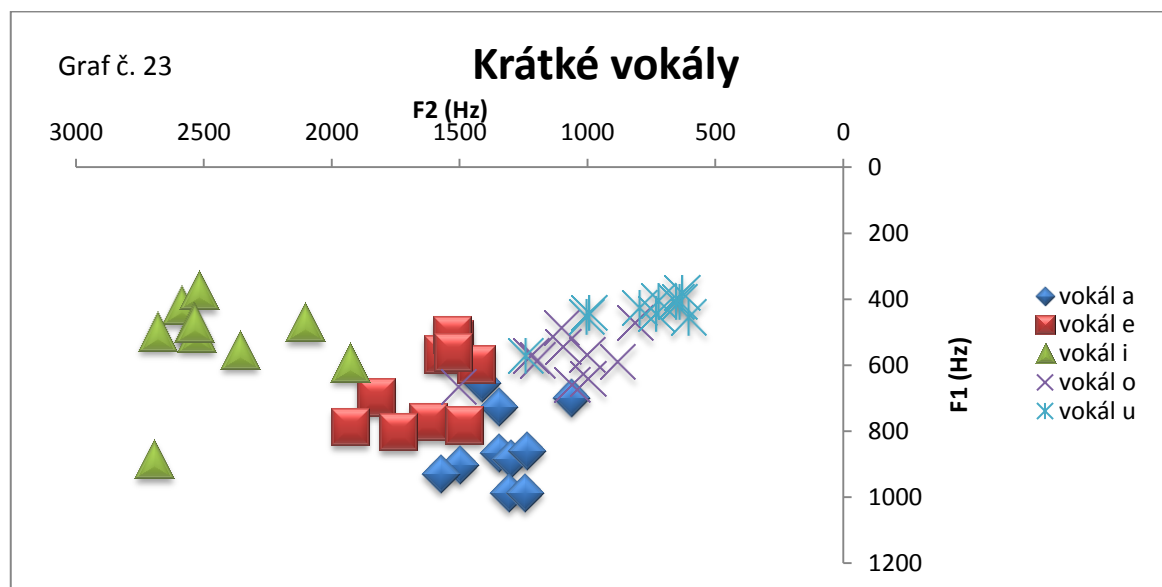

á	F1	F2	é	F1	F2	í	F1	F2	u	F1	F2
	860	1426		675	1889		397	2221		404	902
	824	1276		837	1414		562	2702		420	748
	1042	1614		880	1499		459	2572		556	880
	1018	1454		551	1427		413	1912		473	943
	654	1345		738	1797		389	2473		460	1062
	878	1846		913	1513		383	2698		562	1162
	996	1426		769	2393		497	2687		800	1083
	994	1468		672	1863		508	2662		381	889
	1042	1463		774	2217		706	2840		459	740
	953	1558		776	1847		430	1281		543	938

Jako jedinou systémovou chybu jsme v měření zaznamenali otevřenost dlouhého vokálu [é], jehož hodnoty byly v prvním formantu vyšší o cca 70–200 Hz. Ve druhém

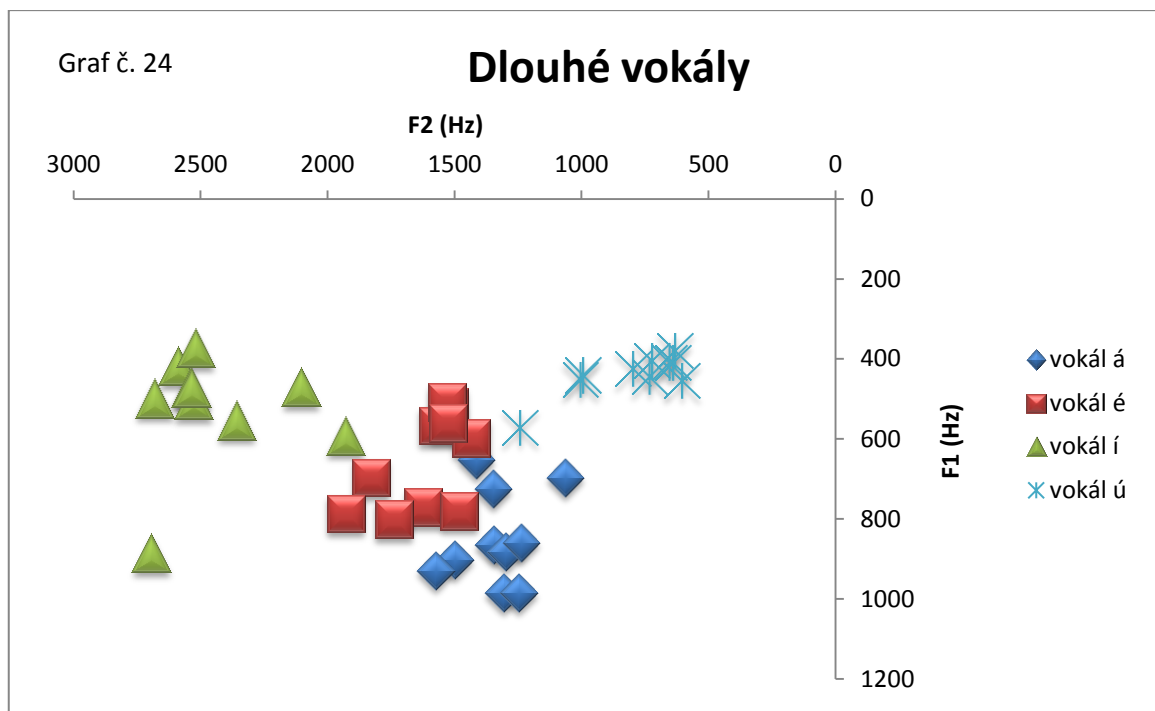
formantu sice hodnoty překročily normu také, ale u Eliášové byly hodnoty nižší a naopak u Brindzákové vyšší.

U moderátorů zpravodajství jsme také pozorovali větší otevřenost dlouhého [é], a to o cca 170 Hz. Musíme tedy konstatovat, že brněnští moderátoři mají tendenci k širšímu [é].

	a	F1	F2	e	F1	F2	i	F1	F2	o	F1	F2	u	F1	F2
		756	1429		654	1915		457	1829	487	1100		485	962	
		605	1165		555	1241		495	1521	472	814		473	1083	
		682	1345		666	1605		453	1605	667	1504		402	976	
		668	1250		625	1487		409	1581	591	882		559	1112	
		768	1148		373	1860		504	1597	568	1000		414	1039	
		971	1358		707	1571		556	2024	585	1195		490	784	
		813	1147		571	1449		586	1949	543	1094		391	1094	
		845	1532		693	1854		569	1954	572	1221		539	1063	
		1045	1424		716	1690		471	2092	640	998		486	1109	
		769	1628		716	1741		465	2234	659	1060		603	1916	

Na grafu č. 23 je souhrn krátkých vokálů moderátorů olomoucké stanice. Jedinou možnou společnou chybou bychom mohli uvést mírné přiblížení se ke středu vokálu [u], a to o cca 60–100 Hz. Ostatní chyby se jeví jako individuálního charakteru každého z moderátorů. Nelze tedy říci, že olomoučtí moderátoři mluvící spontánně by měli nějaký charakteristický prohrěšek.

á	F1	F2	é	F1	F2	í	F1	F2	ú	F1	F2
	726	1348		567	1566		419	2588		379	630
	698	1064		522	1522		594	1928		453	1004
	866	1347		508	1529		374	2519		405	721
	653	1415		598	1434		472	2104		445	731
	883	1299		560	1525		887	2694		441	994
	986	1308		697	1828		500	2681		455	603
	860	1238		771	1622		555	2359		409	638
	903	1500		781	1481		504	2528		571	1242
	929	1575		787	1928		473	2539		409	652
	986	1247		802	1739		474	2536		425	796

Olomoučtí moderátoři nemají žádné společné prohřešky, které by je charakterizovaly jako moderátory jednoho regionu, tudíž musíme konstatovat, že červená čísla jsou pouze v ojedinělých případech.

Celkově se dá říci, že brněnští moderátoři chybují častěji v artikulaci vokálů, nežli jejich kolegové z Olomouce. Kdybychom převedli chyby na procenta, tak krátké vokály brněnských mluvčích mají 41% chybovost, naopak olomoučtí hlasatelé chybovali pouze v necelých 29 %. U měření dlouhých vokálů chybovali všichni moderátoři jednoznačně méně, i přesto jsou olomoučtí moderátoři korektnější, a to o 8 %. To znamená, že mluvčí z brněnské stanice se dopustili u dlouhých vokálů 23% chybovosti a jejich kolegové z Olomouce se dopustili prohřešku v pouhých 15 %. Poslední číslo se mimochodem shoduje i s výsledkem dlouhých vokálů olomouckých moderátorů zpravodajství.

4 Shrnutí

Celkově se dá říci, že moderátoři regionálních stanic Českého rozhlasu Brno a Olomouc se řídí českou výslovnostní normou. Odchyly od standardu spisovné češtiny se objevují spíše v ojedinělých případech. U žádného z moderátorů jsme neobjevili vadu řeči, což jsme na začátku analýzy ani nepředpokládali. Rozdíly mezi moderátory nejsou markantní a můžeme je tedy pokládat za vzory řečového projevu.

Prohřešky jsou ve většině případů závislé na mluvním tempu moderátorů a také na jejich zkušenostech. Ve zpravodajských přehledech samozřejmě pozorujeme poměrově daleko méně chyb než v tematických pořadech, jelikož mluvený projev nebývá čtený.

Ve formantové analýze je chybovost jednoznačně rozdělena procentuálně na krátké a dlouhé vokály. Moderátoři dlouhé vokály vyslovují přesněji nežli krátké. Příčinou tohoto rozdílu je delší čas na utvoření správně vyslovené samohlásky v důsledku správných formantových hodnot. Ohledně toho, jaké byly hodnoty prvních a druhých formantů, musíme konstatovat, že méně zpravodajové chybovali na vodorovné frekvenční ose, což znamená, že druhé formanty se více blížily normě než první. Nejméně se hlasatelé dopouštěli chyb ve vokálu [a], [á], jelikož je nízký a tudíž nejjednodušší na vyslovení. Naopak nejvíce měli moderátoři tendenci k otevřenosti vokálu [i], [í] a [u], [ú], protože tyto vokály jsou vysoké, a tudíž musí být vyvinut větší pohyb jazyka.

Všeobecně vyslovují olomoučtí moderátoři přesněji dané vokály a mají méně časté systémové chyby nežli hlasatelé z Brna. Zvláštností je, že moderátoři zpravodajství jsou více nekorektní nežli kolegové spontánně mluvící. Zřejmě je to zapříčiněno rychlou mluvou hlasatelů, kteří čtou připravené zprávy.

Nejčastějšími výslovnostními prohřešky (5) konsonantů u většiny moderátorů, ať už zprávařů, nebo spontánně mluvících, byly změny týkající se způsobu artikulace, a to u dásňových předních konsonantů. Tyto jevy byly časté, jelikož prealveolár je v klasifikaci konsonantů nejvíce. Dále se chyby týkaly místa artikulace (3), kde se nejčastěji jednalo o změnu z prealveolár na postalveoláry.

Ve spontánních projevech je dominantním prohřeškem dloužení vokálů. Jelikož jsme již několikrát uvedli výše, jen krátce shrneme důvody zmíněné systémové chyby. Příčinou dloužení vokálů je rozvaha nad obsahem další výpovědi nebo snaha získat pozornost buď posluchačů, nebo hostů ve studiu či na telefonu.

U žádného moderátora jsme nepozorovali významnější vlivy krajového dialektu na jejich mluvený projev. Proto musíme konstatovat, že regionální jevy ovlivňující idiolekt jednotlivých moderátorů se na získaných audionahrávkách z Českého rozhlasu neukázaly. Je vidět, že moderátoři jsou profesionálové a až na výjimky se opírají o českou výslovnostní normu. Větší počet ojedinělých odchylek mají „zprávaři“ v brněnské stanici, kde se více chyb dopouštěli hlavně ve formantových analýzách, protože zvláště u Zdeňka Truhláře bylo [i], [í] extrémně otevřené. Ve spontánních projevech nemůžeme jasně vymezit, kteří moderátoři se dopouštějí méně či více chyb. Jednalo se o individuální chyby, které nevypovídají o rozdílech mezi brněnskou a olomouckou stanicí Českého rozhlasu.

Výslovnostní normu mezi moderátory zpravodajství jednoznačně nejvíce dodržuje Radim Schwáb, ve spontánně mluvících projevech se nejméně chyb dopustila Jarka Eliášová.

Závěr

Musíme konstatovat, že moderátoři Českého rozhlasu jak v Olomouci, tak v Brně jsou ideálními řečovými vzory pro své posluchače. Proto nebylo možné najít velké rozdíly mezi jednotlivými hlasateli. Také musíme říci, že náš původní předpoklad, že se u moderátorů nebudou objevovat vady řeči, se nám po měření a po rozboru daných mluvených projevů potvrdila. Největšími zjištěnými prohřešky byly tendence k otevřenosti vysokých vokálů a rychlé mluvní tempo moderátorů, které zapříčinilo občasná přeříkávání.

Počáteční hypotézu, která předpokládala, že projev hlasatelů bude ovlivňován jazykovými jevy příslušné nářeční oblasti, musíme po vypracované analýze vyvrátit. Vlivy působící na řeč mluvčího z veřejnoprávního média nebyly patrné. V menší míře se tento jev objevil u formantové analýzy, kde se u brněnských moderátorů projevila tendence k otevřenosti předního vysokého vokálu *i*. Musíme konstatovat, že Český rozhlas je jednoznačně v mluvě moderátorů centralizovaný a nejsou znatelně připuštěny okolní vlivy daných regionových stanic. Jevy odlišující mluvu jednotlivých moderátorů tedy nejsou výsledkem prostředí, ve kterém žijí, nýbrž jsou projevem individuální mluvy jednotlivců. Idiolekt je tedy hlavní příčinou odlišností moderátorů.

Dále jsme zjistili, že prohřešky proti výslovnostní normě jsou v podstatě obdobné u všech zkoumaných moderátorů a projevují se na úrovni celonárodní a ne pouze v dané oblasti Moravy. Příčinou těchto společných rysů hlasatelů je bezpochyby narůstající medializace a rozmach technických prostředků.

Samozřejmě jsme nezkoumali všechny moderátory dvou moravských stanic, ale k obecnému závěru analýzy stačilo osm zkoumaných vzorů promluv hlasatelů. Je ovšem nutné připomenout, že analýza není zcela ukončena a je důležité, aby se v dané problematice přistoupilo k hlubšímu a především rozsáhlejšímu zkoumání. Především by bylo zajímavé zjistit, zda mezi moderátory mluvícími spontánní mluvou nejsou větší rozdíly podle typu programů. Bylo by také zajímavé zjistit, jaká úroveň je mluvních projevů reportérů vstupujících do zpravodajských relací.

V závěru tedy připomínáme, že moderátoři z Českého rozhlasu mají velmi vysokou úroveň profesionálního projevu. Odlišnosti v prohřešcích se týkají hlavně zkušeností a praxe zkoumaných hlasatelů, což jsme v analýze potvrdili. Vytkli bychom hlavně rychlé tempo řeči.

Jelikož jsme se v analýze věnovali jen veřejnoprávnímu rozhlasu, nemohli jsme posoudit úroveň komerčních rádií nebo jiného veřejnoprávního média. I přesto si

dovolujeme konstatovat, že mluvním projevům jsme museli vytknout málo prohřešků a nenarazili jsme na výraznější odchylky od české výslovnostní normy.

Literatura:

- Bartošek, J.: Kultura a technika mluvené řeči, 1. vyd., Zlín: Univerzita Tomáše Bati, 2003.
- Davidová, D. a spol.: Mluvená čeština na Moravě. Ostrava: Filozofická fakulta Ostravské univerzity, 1997. ISBN 80-7042-478-8.
- Hála, B.: Výslovnost spisovné češtiny I., Zásady a pravidla: výslovnost slov českých. Praha: Academia, 1967.
- Hůrková, J.: Česká výslovnostní norma. Praha: Scientia, spol. s r. o., 1995. ISBN 80-85827-93-X.
- Krčmová, M.: Běžně mluvený jazyk v Brně. Brno: Univerzita J. E. Purkyně, 1981.
- Palková, Z.: Fonetika a fonologie češtiny s obecným úvodem do problematiky oboru. Praha: Karolinum, 1994. ISBN 8070668431.
- Perkner, S., Slovák, L.: Teorie a praxe rozhlasové žurnalistiky. Brno: Novinář, 1986.
- Strahl, V.: Novinář před mikrofonem: (o mluveném slovu). Praha: Karolinum, 1993. ISBN 8070668008.

Odborné články:

- Bartošek, J.: K jazyku mluvených zpráv. *Čeština doma a ve světě*. 2008, 16(12), 7-12. ISSN 1210-9339.
- Palková, Z.: Kultura řeči v jedné redakci Českého rozhlasu. *Čeština doma a ve světě*. 2008, 16(12), 21. ISSN 1210-9339.

Internetové zdroje:

- Bartošek, J.: Tlak profese – specifický faktor ovlivňující jazyk žurnalistiky. *Naše řeč* [online]. 2002, 85(2) [cit. 1.4.2015]. ISSN 0027-8203. Dostupné z: <http://nase-rec.ujc.cas.cz/archiv.php?art=7673>
- Palková, Z.: Výslovnost současné češtiny a kultura řeči. *Český jazyk a literatura*. 2008-2009, 59(1), 23-24. ISSN 0009-0786.

- Český rozhlas: Zdeněk Truhlář [online]. [Cit. 17.2.2015]. Dostupné z: http://www.rozhlas.cz/lide/brno/_osoba/1789
- Český rozhlas: Věra Jelínková [online]. [Cit. 13.3.2015]. Dostupné z: http://www.rozhlas.cz/lide/brno/_osoba/1815
- Český rozhlas: Radim Schwáb [online]. [Cit. 19.2.2015]. Dostupné z: http://www.rozhlas.cz/lide/olomouc/_osoba/648
- Český rozhlas: Marie Štěřbová [online]. [Cit. 5.3.2015]. Dostupné z: http://www.rozhlas.cz/lide/olomouc/_osoba/3171
- Český rozhlas: Jarka Eliášová [online]. [Cit. 10.2.2015]. Dostupné z: http://www.rozhlas.cz/lide/brno/_osoba/3715
- Český rozhlas: Monika Brindzáková [online]. [Cit. 10.3.2015]. Dostupné z: http://www.rozhlas.cz/lide/brno/_zprava/monika-brindzakova--877224
- Český rozhlas: Bořek Volný [online]. [Cit. 18.2.2015]. Dostupné z: http://www.rozhlas.cz/lide/olomouc/_zprava/borek-volny--1182027
- Český rozhlas: Zora Ježková [online]. [Cit. 3.2.2015]. Dostupné z: http://www.rozhlas.cz/lide/olomouc/_osoba/642
- Český rozhlas: Historie a program stanice Brno [online]. [Cit. 28.2.2015]. Dostupné z: <http://www.rozhlas.cz/brno/ostanici/>
- Český rozhlas: Historie a program stanice Olomouc [online]. [Cit. 1.3.2015]. Dostupné z: <http://www.rozhlas.cz/olomouc/ostanici/>

Anotace

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

Filozofická fakulta

Katedra bohemistiky

Jméno: Veronika Minářová

Název práce: Analýza mluvních projevů moderátorů Českého rozhlasu Brno a Olomouc

Vedoucí práce: PhDr. Petr Pořízka, Ph.D.

Anotace: Tato bakalářská práce se zaměřuje na mluvené projevy moderátorů Českého rozhlasu Brno a Olomouc. Úkolem bylo zjistit, jestli moderátoři mluví ortoepicky korektně v souladu s normou a zda se odchylky od standardu liší v rámci dvou regionálních stanic. Dalším cílem bylo monitorování úrovně daných mluvených projevů jak čtených, tak také spontánně realizovaných. Analýza byla provedena na pozadí segmentální a suprasegmentální roviny. K praktické části byly využity fonetické programy. Dále byla provedena transkripce a formantová analýza, na jejichž pokladech pro měření jsme dospěli ke zjištěným závěrům. Všechny výsledky byly řádně vyhodnoceny a následně byly získané poznatky porovnány, a to zejména mezi brněnskou a olomouckou stanicí a také mezi moderátory zpravodajství a doprovodných relací. Na základě odborné literatury se dospělo k závěrečné sumarizaci, která byla zapsána do shrnutí. Dále byla zjištěna, která z této bakalářské práce vyplývají, uvedena v závěru práce.

Klíčová slova: analýza, ortoepická norma, Český rozhlas, zpravodajství, mluvený projev, moderátoři

Počet znaků: 105 120 znaků

Počet použitých zdrojů: 8 monografií, 4 odborné články, 2 internetové zdroje

Počet příloh: 1 CD, seznam nahrávek

Resumé

The aim of the theses is to focus on the presenters' speech of the Czech Radio stations Brno and Olomouc. The goal was to find out if presenters speak according to orthoepic standards and whether the differences vary from the standards within two different regional stations. Further the level of certain spoken speeches which were both read and spontaneous was examined. The analysis was made within the segmental and supra-segmental level. In the practical part phonetic programmes were used. Next a transcription and a formative analysis were made and on its basics for measuring, the outcomes were found out. All outcomes were properly commented and subsequently the gained findings were compared, particularly between Brno and Olomouc stations and also between presenters of news and other broadcasts. With the help of scientific literature the final summarization was made.